

Finnmárkku fylkkagieldda gárgedanplána

Finnmárkku guovlluguovdasaš plánastrategiija 2024-2028

Mearriduvvon: 19.03.2025

Fylkkadiggi lea njukčamánu 19. beaivvi 2025 mearridan Finnmarkku gárgedanplána – Finnmarkku guovlluguovdasaš plánastrategiija 2024-2028.

Finnmark fylkeskommune
Finnmárkku fylkkagielda
Finmarkun fylkinkomuuni

Sisdoallu

Álggahus	4
Finnmárkku gárgedanplána : Mii dat lea?.....	4
Guovlluguovdasaš servodatgárgedeapmi	4
Plánavuogádat: Movt dat doaibmá?	5
Guovlluguovdasaš plánastrategiija	5
Guovlluguovdasaš plánatiippat	7
Diehtovuodus: Gos mii leat?	9
Veahkadat	9
Gárggiidansárgosat – Veahkadat:	9
Gearggusvuohta	9
Gárggiidansárgosat - Gearggusvuohta:	10
Biraslaš guoddinnávccalašvuohta	10
Gárggiidansárgosat – Biraslaš guoddinnávccalašvuohta:.....	11
Sosiála guoddinnávccalašvuohta.....	11
Gárggiidansárgosat – Sosiála guoddinnávccalašvuohta:	11
Ekonomalaš guoddinnávccalašvuohta	13
Gárggiidansárgosat – Ekonomalaš guoddinnávccalašvuohta:.....	13
Digitála liŋkkat.....	13
Álbmotdearvvašvuođa oppalašgeahčaldat	14
Álbmotdearvvašvuođa ja váikkuhandagaldagaid oppalašgeahčaldat.....	14
Láidestusat.....	15
Riikkagottálaš vuordámušat	15
Digitála liŋkkat.....	15
Ráđđádallamat sámi beroštusaiguin.....	15
Ángiruššansuorggit: Gosa mii áigut?.....	15
Areálagárgedeapmi	17
Guoddinnávccalašvuođa juksanáigumušat	17
Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:.....	17
Energijaváráidduhttin	20
Guoddinnákcajuksanáigumušat	20
Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:.....	20
Dutkan ja ovdáneapmi (DjO)	21
Guoddinnávccalaš gárggiideami juksanáigumušat.....	21
Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:	21

Olbmot	23
Guoddinnávccalaš gárggiideami juksanáigumušat.....	23
Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:.....	23
Gárgedit viidáseappot siviila ja militeara ovttasbarggu.....	25
Guoddinnávccalašvuoda juksanáigumušat	25
Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:	26
Plánadárbbut: Movt mii dohko galgat joavdat?	27
Guovlluguovdasaš plánat	28
Ođđa guovlluguovdasaš plánat	28
1. Finnmarkku areálagárgedeami guovlluguovdasaš plána	28
2. Finnmarkku energijavaráiduhttima guovlluguovdasaš plána	30
3. Finnmarkku ealáhusaid ja gealbuid plána	32
4. Finnmarkku nanusvuoda ja sitkatvuoda guovlluguovdasaš plána.....	34
Digitála liŋkkat.....	36
Guovlluguovdasaš plánat mat jotkojuvvojit	36
1. Finnmarkku čáhceguovllu čáhcehálddašanplána	36
2. Norgga-Suoma čáhceguovllu čáhcehálddašemi guovlluguovdasaš plána	37
3. Finnmarkku guovlluguovdasaš fievrrádušplána	37
4. Finnmarkku kulturmuittuid ja kulturbirrašiid guovlluguovdasaš plána	38
5. Finnmarkku dálkkádhkii seatnama guovlluguovdasaš plána	38
6. Finnmarkku guovlluguovdasaš bibliotehkaplána	39
Guovlluguovdasaš plánat mat dađistaga loahpahuvojit	39
1. Finnmarkku guovlluguovdasaš bieggafápmoplána	39
2. Finnmarkku gealbuid guovlluguovdasaš plána	40
Guovlluguovdasaš plánat mat nohket.....	40
Gielddaidgaskasaš plánat.....	40
1. Várjjaga riddoavádatplána	40
2. Finnmarkku riddoplána	41
Fylkkagielddalaš plánadokumeanttat.....	41
Plánaoppalašgeahčaldat	42
Guovlluguovdasaš plánat	42
Gielddaidgaskasaš plánat.....	43

Álggahus

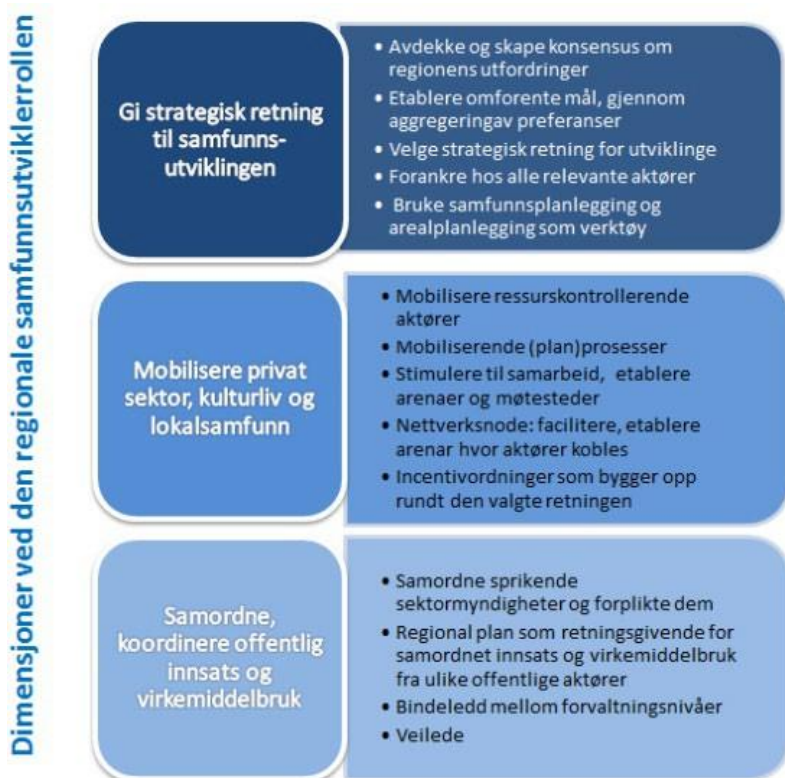
Finnmárkku gárgedanplána : Mii dat lea?

Finnmárkku gárgedanplána lea Finnmárkku fylkka guovlluguovdasaš plánastrategiija áigodahkii 2024-2028. Dat lea ráhkaduvvon proseassa ja sisdoalu vuođul plána- ja huksenlága gáibádusaid mielde, gč. §§ 7-1 - 7-2, ja riikkagottálaš ulbmiliid ja rámaid vuođul.

Guovlluguovdasaš servodatgárgedeapmi

Guovlluguovdasaš plánen lea servodatgárgedanreaidu. Plánaeiseválddi ja servodatgárgedeaddji rollas fylkkagiela veahkeha ollislaččat gárgedit servodaga surggiid, hálddahusdási ja gielddarájáid rastá dáiinna lágiin:

- Addit strategalaš háltti servodatgárgedeapmái
- Mobiliseret priváhta suorggi, kultureallima ja báikegottiid
- Koordineret almmolaš áŋgiruššama ja váikkuhangaskaoapmegeavaheami

Govus 1: Guovlluguovdasaš servodatgárgedeaddjirolla olit. Gáldu: [NIBR Rapport 2015:17](#)

Plánavuogádat: Movt dat doaibmá?

Guovlluguovdasaš plánastrategiija lea plánavuogádaga geađgejuolgi guovlluguovdasaš dásis. Plánastrategiijas dat mearriduvvo makkár plánat galget ráhkaduvvot dán fylkkadiggeáigodagas.

Guovlluguovdasaš plánavuogádaga vuodđu leat sihke riikkaidgaskasaš geatnegasvuodát, riikkagottálaš láidestusat ja guovlluguovdasaš politihkka.

Guovlluguovdasaš plánastrategiija

Plána- ja huksenlága §§ 7-1 ja 7-2 mielde galgá guovlluguovdasaš plánaeiseváldi (Fylkkadiggi) uhcimusat oktii juohke válgaáigodagas, ja manimusat jagi manjil vuodđudeami, ráhkadit guovlluguovdasaš plánastrategiija ovttasbarggus gielddaiguin, stáhtalaš orgánaiguin, organisašuvnnaiguin ja institušuvnnaiguin maidda plánabargu guoská.

Plánastrategiija galgá čilget deatalaš guovlluguovdasaš gárggiidansárgosiid ja hástalusaid, árvvoštallat guhkesáigásaš gárggiidanvejolašvuodaid, mearridit guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušaid ja makkár čuolbmačilgehusaid ferte gieđahallat viidáseappot guovlluguovdasaš plánemis čuovvovaš fylkkadiggeáigodagas.

Guovlluguovdasaš plánastrategiija galgá sisdoallat oppalašgeahčaldaga das movt vuoruhuvvon plánabargamušat galget čuovvuluvvot ja mielváikkuheami lágideapmi galgá leat.

Guovlluguovdasaš plánastrategiija evttohus sáddejuvvo gulaskuddamii ja biddjojuvvo almmolaš dárkkisteapmái. Áigemearri buktit cealkámuša galgá leat uhcimusat guhtta vahku. Guovlluguovdasaš plánaeiseváldi, mii lea fylkkadiggi, dohkkeha plánastrategiija.

Stáhtalaš ja guovlluguovdasaš orgánat ja gielddat galget bidjat guovlluguovdasaš plánastrategiija vuodđun guovllu plánabargui ovddos guvlui.

Guovlluguovdasaš plánastrategiija lea plánabarggu bajimuš rápma ja áidna Láhkegeatnegahttojuvvon plánareaidu guovlluguovdasaš dásis. Plánastrategiija lea servodatgárgedeami ja politihkalaš vuoruhemiid stivrengeatnagaskaoapmi ja galgá ráhkaduvvot plána- ja huksenlága sisdoallo- ja proseassagáibádusaid vuodul.

Finnmárkkus lea plánastrategiijabargu juhkkajuovvon guovtti oassái:

- 1) Diehtovuodđosa ráhkadeapmi guovlluguovdasaš plánastrategiijai mas čilgejuvvojit guovddáš gárggiidansárgosat ja fylkka deatalaččamus hástalusaid dilli.
- 2) Guovlluguovdasaš plánastrategiija ráhkadeapmi mas mearriduvvojit ángiruššansuorggit, guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat ja makkár guovlluguovdasaš plánat galget ráhkaduvvot plánaáigodagas.

Finnmárkku guovlluguovdasaš plánavuogádat ovdeha ahte plánen galgá dahkkojuvvo ođasmahttojuvvon diehtovuoddu vuodul, mii maiddái vuhtiiváldá ovddeš plánaproseassaid vásihusaid. Dat galgá váikkuhit dasa ahte boahtteáiggi plánaproseassat šaddet vel buorebun, ja ahte dain lea stuorát vejolašvuhta ollašuhttit juksanáigumušaid ja oažžut bohtosiid.

Vásihusaid árvvoštallan lea deatalaš vuodus ođđa plánastategiija bargui.

Guovlluguovdasaš plánatiipat

Plána- ja huksenláhka válddaha guovttelágan plánaid guovlluguovdasaš dásis; Guovlluguovdasaš plána ja pláneamearrádušat kapihttalis 8 ja gielddaidgaskasaš plánat mat ráhkaduvvojit ovttasbarggus guovtti dahje eanet gielddaid ovttasbarggu bokte kapihttalis 9.

Guovlluguovdasaš plánat

Finnmárkku guovlluguovdasaš plánavuogádagas leat válđoáššis guokte sierra plánatiippa bajimuš guovlluguovdasaš servodatgárgedeami várás ovtastuvvon; guovlluguovdasaš plánat mat juogo leat dušše temáhtalaččat dahje juo maiddái lassin leat areáladiđolaččat.

Guovlluguovdasaš plána sáhtta dasa lassin gáržžiduvvot gustot juogo olles fylkii dahje osiide fylkkas, ja das galgá leat guhkesáigásaš perspektiiva mii lea uhcimusat guoktenuppelogi jagi. Lassin bohtet gielddaidgaskasaš plánat.

Guovlluguovdasaš plánat galget čuovvut plána- ja huksenlága mearrádušaid plánabarggu proseassa ja sisdoalu hárrái. Guovlluguovdasaš plánat ráhkaduvvojit dainna ulbmiliin ahte galget čuovdit čuolbmašuvvamiid ja gálgat servodatsoriid main fylkkagielddas okto ii leat dat dárbbášlaš váikkuhangaskaoapmeapparáhta, muhto lea sorjavaš ovttašttimis ja geatnegahtti ovttasbarggus gielddaiguin, stáhtalaš eiseválddiiguin, Sámedikkiin, iešguđetlágan organisašuvnnaiguin ja institušuvnnaiguin vuhtiiváldin dihtii riikkagottálaš ja guovlluguovdasaš deasttaid ja beroštusaid. Dákkár plánat heivejit earenoamážit go váttisvuođat gáibidit oktasáš áŋgiruššama, vuoruhemiid ja mánggaid oasálaččaid iešguđetlágan ja vuostálas beroštusaid bálddalastima, hálddašandási, surggiid ja gielddarájaid rastá.

Danne leat guovlluguovdasaš plánat heivvolaš reaidut čuovdit mánggadáfot servodathástalusaid, nu gohčoduvvon servodatsoriid.

Dákkár dáhpáhusain main lea dárbu čuovdit čuolmmaid mat čatnasit areálaid suodjaleapmái, geavaheapmái ja gárgedeapmái vai sáhtta juksat sávvojuvvon servodatgárggiideami, sáhttet areáladiđolaš guovlluguovdasaš plánat leat čuovddus. Dákkár lágan guovlluguovdasaš plánaide sáhttet maiddái mearriduvvot váldonjuolggadusat areálageavaheapmái, vejolaččat oktan guovlluguovdasaš pláneamearrádušain mii galgá sihkkarastit ahte eai dahkkojuvvo areálageavahanrievdadusat mat rihkkot plána váldonjuolggadusaid.

Guovlluguovdasaš plánain galgá leat doaibmaprográmma mii árvvoštallá makkár čuovvuleami plána gáibida, ja mas leat mielde dárbbášlaš ovttasbargosoahpamušat doaibmabijuid čađaheapmái. Fylkkadiggi galgá dohkkehit doaibmaprográmma oktanaga guovlluguovdasaš plánain, ja ođasmahttindárbu galgá dasto árvvoštallojuvvot jahkásaččat. Lea deatalaš ahte guovlluguovdasaš dagut leat oktiiheivehuvvon ja ahte doaibmaprográmmaid doaibmabijuin lea buorre ovtastus.

Ambišuvnnat fertejit leat veardduslaččat veahkkeváriide mat leat dábuhahttit plánemii, ja dat fertejit leat realisttalaččat go jurddaša vejolašvuođaid čađahit plánema.

Gielddaidgaskasaš plánenovttasbargu

Gielddaidgaskasaš plánaovttasbargu čuovvu plána- ja huksenlága § 9-1. Dat nanne ahte guokte dahje eanet gieldda sehtet ovttasbargat plánema hárrái dán lága vuodul go lea

ulbmillaš ovttastahttit plánema gielddarájaid rastá. Ovttasbargui sáhttet gullat buot gielddalaš plánatiippaid.

Gielddaidgaskasaš plánaovttasbargu sáhtta biddjojuvvot johtui guovlluguovdasaš plánastrategiija čađaheapmin. Guovlluguovdasaš plánaeiseváldi dahje stáhtalaš eiseválddit sáhttet ávžžuhit gielddaid álggahit dakkár ovttasbarggu go go dat adnojuvvo dárbblašlažžan vuhtiiváldin dihtii ja čoavdin dihtii dakkár bargamušaid mat gusket eanet go dan ovttá gildii. Juohke gielddastivra dahká loahpalaš plánamearrádusa iežas guovllu várás.

Diehtovuodus: Gos mii leat?

Finnmárkku gárgedanplána galgá vuodđuduvvot viiddis diehtovuodđosii mii čájeha fáktá, stáhtusa, deatalaš gárggiidansárgosiid ja hástalusaid mat Finnmarkku servodagas leat.

Finnmárkku gárgedanplána 2024-2028 diehtovuodus vuodđuduvvo fáktádieđuide ja čujuha Finnmarkku deatalaččamus gárggiidansárgosiidda ja hástalusaid. Diehtovuodus galgá leat vuodđun go válljet ángiruššansurggiid, guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušaid ja konkrehta plánaid ja strategijaid mat dasto čadnojuvvojit gárgedanplánii. Diehtovuodus galgá veahkehit politihkalaš mearrádusaid dahkat nanu vuodđosa alde.

Diehtovuodus lea ráhkaduvvon čuovvovaš fáttáid mielde:

- Veahkadat
- Gearggusvuohta
- Guoddinnávccalašvuohta: Biraslaččat, sosiálalaččat ja ekonomalaččat

Veahkadat

Veahkadatgárggiideapmi čájeha veahkadaga nuppástuvvama áiggelassii, ja dasa váikkuhit rieggádanlogut, jápminlogut, sisafárrenlogut ja olggosfárrenlogut.

Gárggiidansárgosat – Veahkadat:

- Finnmarkku veahkadahkii lea mihtilmas ahte dađistaga geahppánit ássiid logut, seammás go nuorat olbmuid lohku geahppána dađistaga.
- Finnmarkkus lea maŋimuš logi jagis leamaš 0,7 proseantta rieggádanbadjebáza ja 0,9 proseantta nettosisafárren. Oppalaš olmmošlohku lea badjelis dál go duhátjagemolsumis, ja dat gárggiideapmi lea smáiti go veardida riikkagottálaš gárggiidemiin.
- Báhtareaddjirávnjit váikkuhit positiivvalaččat veahkadatgárggiideapmái, muhto sii geat bohtet, fárrejit dávjá johtilit eret fylkkas fas.
- Alafievrrideamit orrot čájeheamen ahte Finnmarkku lea ain sorjovaš riikii sisafárremiin dahje fylkii fárremiin vai bisuha olmmošlogu boahteáiggis.
- Alafievrrideamit čájehit ahte fuolaheaddjinoadđi stuorru ovddos guvlui dan veahkadatoasi ovddas geat leat bargguin, ja veahkadatnuppástusat buktet mielddiset uhcit gielddalaš sisaboaduid.

Gearggusvuohta

Gearggusvuohta, servodatsihkarvuohta ja ollislaš militearabealuštus gusket olles servodahkii buot surggiid rájiid rastá. Dat siskkildit eastadeami ja árgabeaivválaš vuodđogearggusvuođa, dilálašvuođaid meannudeami, bálvalusaid ja doaimmaid bisuheami olles heahtegierddus ja maddái návccaid bealuštit riikka riidduin dahje soađis. Dilálašvuođat ja dáhpusat sáhttet leat vuolgán luonddus, sáhttet leat tehnikkalaš dahje olbmuid meattáhusain vuolgán, dahje kriminála dahje stáhtalaš aktevrraid mielaevttus daguin vuolgán.

Go sihkarvuodapolitihkalaš dilli lea vearáskan Ruošša soađi geažil Ukrainas ja go stáhtalaš oassádallit geavahit mánggabealat váikkuhangaskaomiid, de lea dárbu bargat árijjalaččat ja viidát gearggusvuodain, servodatsihkarvuodain ja ollislaš bealuštusain Finnmárkkus čuovvovaš jagiid.

Gárggiidansárgosat - Gearggusvuohta:

- Dálkkádatrievdamat sáhttet dagahit ahte šaddá stuorát dárbu heivehit ja leat gearggus dálkkiide gulli hástalusaid.
- Demográfalaš rievdamat hástalit stáđis ássama ja veahkadatvuodđosa, mii lea deatalaš go galgá čuoččuhit sorjjakeahtesvuođa.
- Teknologalaš gárggiideapmi addá ođđa vejolašvuođaid, muhto buktá maid dái ođđa raššivuođa ja sihkarvuođa hástalusaid.
- Finnmárku lea riikkagottálaš váráiduhttinlinnjáid nuppe geahčen, mii dagaha fylkka fievrredeami ja váráiduhttinsihkarvuođa deatalažžan, muhto hui hearkein.
- Davvi-Norgga dearvvašvuođa- ja fáhkkegearggusvuođas leat eará ja eanet gáibideaddji hástalusat go muđui riikkas, danne go Davvi-Norgga lea bieđggus veahkadat, heajos dálkedilit, guhkes gaskkat, rašes geaidnofierpmádat ja earenoamáš dárbu girdifievrrideapmái go galgá fievrridit buhcciid, bargiid ja dálkasiid.
- Dálá njuolggadusmearrádusat almmolaš háhkamiid várás sáhttet muhtin oktavuođain leat hástalus gearggusvuođa surggiidgaskasaš ovttasdoaimmii.

Biraslaš guoddinnávccalašvuohta

Guoddinnávccalaš gárggiideami birasolis lea sáhka luonddu ja dálkkádaga áimmahuššamis ođasmuvvi veahkkevárrin. Luondduriggodagaid geavaheapmi ja birrasa suodjaleapmi guhkit áiggi vuollái fertejit bisuhuvvot dássádagas. Dálá dárbbuid ferte ovddaldastit almmá vahágahtekeahhtá boahttevaš buolvvaid vejolašvuođaid duhtadit iežaset dárbbuid. Dat mearkkaša uhcidit negatiiva váikkuhusaid ekovuogádagaide, seailluhit biologalaš šláddivuođa, uhcidit nuoskkideami ja geavahit veahkkeváriid beaktilit ja dohkálaččat.

Olbmuid eallinvuođus lea áibbas sorjavaš luonddus. Dálá luonddugeavahanvuogis leat stuorra čuovvumušat lundui ja olbmuide boahtteáiggis. Dálkkádatrievdamat sáhttet rievdadit ekovuogádagaid. Dát sáhtta mearkkašit ahte heivehandaibmabijut fertejit čadahuvvot fuolahan dihtii šládjavalljivuođa ja luondduriggodagaid guoddinnávccalaš hálldašemi.

Diliid lámčin biraslaš guoddinnávccalaš gárggiideapmái sáhtta dahkkojuvvot dálkkádatgássaluoitimiid ja nuoskkideami geahpedemiin, biologalaš šláddivuođa suodjaleami váfistemiin ja luonddu šláddivuođa massima hehttemiin. Dasa lassin sáhttit mii heivehit ja nuppástuhttit nu ahte mii servodahkan sáhttit gieđahallat nuppástusaid mat leat boahtimin.

Gárggiidansárgosat – Biraslaš guoddinnávccalašvuohta:

- Dálkkádatrievdamat: Dálkkádatrievdamat sáhttet dagahit ahte šaddet stuorát várat dálkkiide gulli hástalusaid dáfus, mat gáibidit jierpmálaččat plánema ja nannejuvvon gearggusvuođa. Ođasmahttojuvvon plánabargu sáhtta addit jierpmálaččat, dorvvolaččat ja gollojearggalaččat plánema.
- Dálkkádatgássaluoitin: Finnmárku ferte, nugo riikka muđuige, váikkuhit riikkagottálaš ja riikkaidgaskasaš dálkkádatgássaluoitima juksanáigumušaide. Finnmárkkus lea juksanáigumuš geahpedit ja heivehit iehčamet dálkkádatrievdamiidda, ja seammás áimmahuššat servodaga ekonomalaš lassáneami, veahkadatgárggiideami ja stádis energijavaráiduhttima dárbbuid.
- Areálanuppástuhttimat: Dálkkádatrievdamat váikkuhit areálageavaheami ja areálageavahandárbbuid nuppástuhttimii. Dat sáhtta bohciidahttit eanet areálageavahanriidduid. Gáibádus ja dárbu ođđa ja ruoná energijaaávkkástallama dáfus ferte vihkkehallojuvvot luonddumánngabealatvuođa, boraspiriid, guohtonelliid ja olbmuid ektui.
- Luonddušláddivuohta: Luonddušláddivuohta nuppástuvvá dálkkádatrievdamiid geažil. Mánge šlája fárrejit davás. Dat mielddisbuktá ođđa dávddaid ja ahte flora ja fauna rivdet, mii váikkuha min fylkii.

Sosiála guoddinnávccalašvuohta

Sosiálalaččat guoddinnávccalaš servodat lea dakkár servodat gos lea luohttamuš, oadjebasvuohta, gullevašvuohta ja buorit nugo bargu, ekonomalaš lassáneapmi, buorre oahppu ja buorit lagasbirrasat. Das lea maiddái sáhka beassat eallit almmá makkárga vealaheami haga, ja váfistit buorre dearvvašvuođa ja eallinkvalitehta. Das lea sáhka guoddinnávccalaš gávpogiin ja báikegottiin main leat buresdoaibmi institušuvnnat. Olbmot geat ássat báikkálaš birrasis galget sáhttit váikkuhit diliide iežaset lagasbirrasis ja muđui gielddas. Oassálastin ja ovttasbargu, sosiála vuoigatvuođat ja ovttadássásaš eallinvejolašvuođat buohkaide leat maiddái guovddášis sosiálalaš guoddinnávccalašvuođa oaidninsajis.

Sosiála guoddinnávccalašvuohta lea lávga čadnojuvvon mánnga ON guoddinnávccalašvuođa juksanáigumušii. Earenoamáš deatalaš lea jávkadit geafivuođa, váfistit buori dearvvašvuođa ja eallinkvalitehta, buori oahpu, sohkabeliid gaskasaš dásseárvvu, geahpedit vealaid, oažžut guoddinnávccalaš gávpogiid ja báikegottiid ja ráfi, vuoiggalašvuođa ja buresdoaibmi institušuvnnaid.

Gárggiidansárgosat – Sosiála guoddinnávccalašvuohta:

- Boaittobealgielddaide gos olmmošlohku lea njiedjan, lea hástalus bálvalusfálaldaga bisuhit.
- Sisafárrejeddjit váidudit olmmošlogu njiedjama, ovddaldastet báikkálaš bargofápmodárbbuid ja leat mielde bisuheamen báikkálaš bálvalusfálaldagaid, muhto sis lea, nugo eará veahádagainge, stuorát várre ahte sin eallindilli hedjona.
- Eanet oahppit vásihit givssideami, ja earenoamážit digitála givssideapmi lea lassáneamen.

- Jagi 2006 rájes lea kandidáhtaid oassi, geat leat čađahan ja ceavzán joatkkaskuvlla, lassánan 19 proseantapoean̄nain, 71,2 prosentii, ja rávesolbmuid oassi joatkkaskuvla oahpaheamis lea lassáneamen.
- Finnmárkku nuorat ja rávesolbmot leat oppalaččat duhtavaččat iežaset eallimii.

- Finnmárkkus lea vuolit vurdojuvvon eallinahki go muđui riikkas, ja dát guoská earenoamážit dievdduide ja sidjiide geain lea vuolit oahppu.
- Lea iešguđetlágan válgaoassálastin gaskal dážasogalaččaid ja sisafárrejeddiid, nuoraid ja boarrásiid, ja maiddái gaskal sin geain lea vuollegis oahppu ja sin geain lea alla oahppu.
- Okta golbmasis sis geain lea sámii gullevašvuohta diedihit ahte sii leat vealahuvvon. Dávjjimus siva sápmelaččaid vealahepmái lea vealahepmi čearddalaš duogáa dihtii.
- Sis geain lei sámii/ kveana duogáš, almmuhedje lagabui gávccii proseantta ahte sii manemus guovtti jagis ledje gillán vealaheami.
- Olbmui geat ássat Davvi-Norggas lea eanet negatiiva govva sápmelaččain ja kvenain/norggasuopmelaččain, oktanuppelohkái proseantta, mii lea measta njeallje gearde eanet go riikkagaskameari.

Ekonomalaš guoddinnávccalašvuohta

Ekonomalaš guoddinnávccalašvuođa lea sáhka das ahte nagadit bisuhit ekonomalaš doaimmaid guhkit áiggi vuollai almmá veahkkeváriid goaritkeahhtá dahje birra bilitkeahhtá dakkár vuogi mielde mii gáržžida boahhtevaš buolvaid vejolašvuođa bisuhit iežaset ekonomalaš buresbirgejumi. Lea sáhka geavahit veahkkeváriid nu ahte dálá ekonomalaš gárggiideapmi ii headuš boahhteáiggi ekonomalaš gárggiideami, sosiála guoddinnávccalašvuođa dahje biraslaš guoddinnávccalašvuođa.

Gárggiidansárgosat – Ekonomalaš guoddinnávccalašvuohta:

Gielddaid ekonomii ja Finnmárkkus lea deaddatvuloš, ja dan sáhtta earret eará čilget demográfalaš rievdamiiuin.

- Finnmárkkus leat valjis veahkkevárit, muhto váilot teknologii ja báikkálaš eaiggádat geain lea kapitála ealáhusaid gárgedit viidáseappot.
- Gáibádusat guoddinnávccalaš árvoloktema dáfus sáhttet addit fylkii ođđa ealáhusvejolašvuođaid ja gilvalanovdamuniid, muhto dat mielddisbuktá maid hástalusaid, earret eará bestema, investerema ja siskkaldasstruktuvrra dáfus maid ferte vihkkehallet eará guoddinnávccalašvuođa perspektiivaid ektui.
- Finnmárkku ealáhusstruktuvra lea šaddan oiddolaččabun go jurddaša ealáhusdoaimmaid bargosajiid lassáneami dáfus, muhto leat ain mánga gieldda mat leat rášis dilis go ealáhusvuođu lea menddo ovttabealat.
- Finnmárkku ealáhusdoaimmaid árvohákan lea ain allat riikka eará guovlluid ektui, muhto heajos buvttadanmunni ja ealáhusdynamihkka lea geassán ealáhusaid lassáneami vuoláš.

Digitála liŋkkat

[Kunnskapsgrunnlag til Utviklingsplan for Finnmark](#)

[Finnmárkku gárgedanplána diehtovuodus]

Álbmotdearvvašvuoda oppalašgeahčaldat

Álbmotdearvvašvuoda ja váikkuhandagaldagaid oppalašgeahčaldat

Fylkkagiieldas galgá leat dárbbášlaš fylkka dearvvašvuodadili oppalašgeahčaldat, oktan buriid ja heajos beliiguin mat sáhttet váikkuhit dasa. Oppalašgeahčaldat galgá leat oassi guovlluguovdasaš plánastrategiija (*Finnmárkku gárgedanplána*) barggu vuđđosis.

Álbmotdearvvašvuoda hástalusaid ságaškuššan lea oassi strategiijas. Dás lea láhkavuodđu álbmotdearvvašvuodalága § 21:s ja plána- ja huksenlága § 7-1:s. Finnmarkku fylkkagiella lea ráhkadan diehtovuđđosa álbmoga dearvvašvuoda birra, ja dagaldagaid birra mat sáhttet váikkuhit negatiivvalaččat dahje positiivvalaččat dasa. Dasa lassin lea ráhkaduvvon guovlluguovdasaš álbmotdearvvašvuoda hástalusgovva oktan vuoruhuvvon indikáhtoriiguin.

Indikáhtorat sáhttet leat positiivvalaččat, neutrálat dahje negatiivvalaččat, ja buot indikáhtortiipat leat deatalaččat viidáseappot álbmotdearvvašvuodabarggus.

Čuovvovaš indikáhtorat leat vuoruhuvvon álbmotdearvvašvuodabarggus viidáseappot, ja leat ságaškuššojuvvon Gárgedanplána barggus:

- Mánngas vásihit buori sosiála doarjaga
- Eambbosat čadáhut joatkkaoahpaheami
- Finnmarkkus leat eambbo sisafárrejeaddjit go muđui riikkas
- Demográfalaš rievdamat: Eambbo boarráseappot ja uhcit nuorabut bargonávccalaš agis
- Váilevaš bargofámut muhtin surggiin
- Finnmarkkus lea stuorát oassi olbmui geat sorbmejit iežaset go muđui riikkas
- Psyhkalaš váttut mánáid ja nuoraid gaskkas
- Oalle stuorra oassi dieđihedje seksuála givssideami birra joatkkaskuvllas jagi 2021
- Finnmarkkus leat alla iskkusbohtosat mánngga buozalmasvuoda ja lápmašuvvama dáfus mat sáhtášedje eastaduvvot (bissovaš geahpesbaskundávda, váibmo- ja varrasuotnavigit, norasdáktedoddjomat)
- Badjelmeare buidodat orru leamen stuorát váttisvuohta Finnmarkkus go riikkas oppalohkái
- Guovlluguovdasaš erohusat uhccán dinejeaddji bearrašiid logu dáfus
- Čuovvut mielde movt váidojuvvon vaššicealkámušat čearddalašvuoda, álbmotlašvuohta, oskkoldaga ja eallinoainnu hárrái gárggiidit
- Čuovvut mielde movt váidojuvvon seksuála ovtastallandáhpáhusat vuollel 16 jahkasaš mánáiguin gárggiidit

Láidestusat

Riikkagottálaš vuordámušat

Plána- ja huksenlága mielde galgá ráđđehus juohke njealját jagi ráhkadit dokumeantta mas leat riikkagottálaš vuordámušat guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánemii. Vuordámušat galget čuoovvuvvot guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánemis.

Riikkagottálaš vuordámušat áigodahkii 2023-2027 mearriduvvojedje geassemánu 20. beaivvi 2023 čuoovvovaš viđain bajimuš vuordámušain:

- Oktiiheivehit ja ovttasbargat plánemis
- Dorvvolaš ja searvadahtti báikegottit
- Čálgu ja guoddinnávccalaš árvalokten
- Dálkkádat, luondu ja biras boahttevašvuhtii
- Servodatsihkarvuolta ja gearggusvuolta

Vuordámušat vuodđuduvvojit 2030-agenda viđa bajimuš oaidninsadjái, mat leat biraslaš guoddinnávccalašvuolta, sosiála ja ekonomalaš guoddinnávccalašvuolta, dorvvolašvuolta ja ovttasbargu guoddinnávccalašvuolta juksanáigumušaid ulbmiliid juksama hárrái. ON guoddinnávccalaš juksanáigumušat galget adnojuvvot vuodđun buot guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánemiidda.

Digitála liŋkkat

[Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging](#) [Riikkagottálaš vuordámušat guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánemii]

[FNs bærekraftsmål](#) [ON guoddinnávccalašvuolta juksanáigumušat]

Ráđđádallamat sámi beroštusaiguin

Sámeláhka § 4-4 nanne ahte fylkkagielddain ja gielddain lea geatnegasvuolta ráđđádallat sámi beroštusaid ovddasteddjiiguin áššiin mat gusket báikkálaš láhkaásahusaide ja eará mearrádusaide dahje doaibmabijuide mat sáhttet váikkuhit njuolga sámi beroštusaide. Son geas lea ráđđádallangeatnegasvuolta, galgá dieđihit Sámediggái ja earáide geain lea ráđđádallanvuoigatvuolta dakkár áššiin, mat sáhttet šaddat ráđđádallamiid fáddán.

Deatalaš lea ahte Sámedikkiin ja earáiguin geain lea ráđđádallanvuoigatvuolta plánaáššiin mat čuvvot dán gárgedanplánas, ráđđádallojuvvo gustojeaddji lága mielde.

Ángiruššansuorggit: Gosa mii áigut?

Dát kapihtal galgá čujuhit vuoruhuvvon ángiruššansurggiide ja guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušaide mat válddahit gosa mii áigut servodaga dihtosurggiin guhki vuollai.

Guovlluguovdasaš plánastrategiija lea politihkalaš vuoruhemiid boadus. Buot guovllu deatalaš

bargamušaid gaskkas, buot hástalusaid ja vejolašvuodaid gaskkas lea álo dárbu fuopmášuhttit
daid stuorámus ja deaŋalaččamus surggiid mat hehttejit dahje ovddidit servodatgárgedeami

nugo dilli orru leamen dál. Guovdilis áŋgirusšansuorggit sáhttet siskkildit mánŋa čuoľmma, sáhttet seahkánit iešguđet fágasurggiide, guoskat mánŋga oasálašžii ja gáibidit viiddis ja geatnegahtti ovttasbarggu juksan dihtii konkrehta juksanáigumušaid. Dalle sáhtta rivttes plánareaidu leat guovlluguovdasaš plána mii ollašuhtta plána- ja huksenlága. Eará áŋgirusšansuorggit sáhttet leat seamma deatalaččat, muhto daiguin lea vejolaš gávdnat čovdosiid ja bargat viidáseappot almmá guovlluguovdasaš plána haga, daid veahkkeváriiguin maid fylkkagiella gáibida ja mat maiddái olggobeali oassádalliide fertejit geaskuhuvvot vai doibmet reaidun servodatgárgedeapmái. Dávjá sáhtta baicca sajáiduvvan ovttasbargoarenaid, buiid strategiijaid ja ulbmillaš doaibmabijuid gárgedit ja nannet vai juksá guhkesáigásaš juksanáigumušaid daid ulbmiliid hárrái mat leat deatalaččat Finnmárkui čuoľvovaš jagiin.

Čuoľvovaš vihtta áŋgirusšansuorggi lea válljejuvvon gárgedanplánii:

- Areálagárgedeapmi
- Energijavaráiduhttin
- Oahppu ja Dutkan ja Ovddideapmi (DjO)
- Olbmot
- Viidáseappot gárgedit siviila ja militeara ovttasbarggu

Deatalaš lea geahččat iešguđetlágan áŋgirusšansurggiid ja guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušaid ovttá olis.

Areálagárgedeapmi

Guoddinnávccalašvuođa juksanáigumušat

Areálagárgedeapmi lea earenoamáš deatalaš go galgá ollašuhttit čuoľvovaš guoddinnávccalašvuođa juksanáigumušaid:

Juksanáigumuš 6: Buhtes čáhci ja buorit buhtisvuođarusttegat

Juksanáigumuš 11: Guoddinnávccalaš gávpogat ja báikegottit

Juksanáigumuš 12: Vásttolaš geavaheapmi ja buvttadeapmi

Juksanáigumuš 13: Bissehit dálkkádatrievdamiid

Juksanáigumuš 15: Eallin nannámis

Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:

- Váikkuhit johtilis proseassaide álggahan dihtii doaimmaid Finnmárkui
- Buoridit gielddaid eavttuid, ovttasbarggus ealáhuseallimiin ja Finnmárkku berošteddjiguin, nu ahte eanet sáhttet mearridit masa areálat galget geavahuvvot
- Jáhkhit veahkadahkii ja vejolaš investoriidda ahte Finnmárku lea fylka gos lea vejolaš geavahit areálaid oazžun dihte posiitiiva gárggiideami

- Veahkehit gielddaid oktasaš áššečuolmmaiguin dakkár plánaáššiin main areálageavaheamit leat deatalaččat oažžun dihtii doaimmaid
- Digitaliseret areálaplánenreaidduid

Ovddidit johtilis proseassaid álggahan dihtii doaimmaid Finnmárkkus

Finnmárku galgá leat fylka gos lea álki ja ábas álggahit ođđa doaimmaid mat ovddidit gárggiideami ja árvoloktema. Guovlluguovdasaš, gielddalaš ja stáhtalaš dási oassádalliid ovttasbargu ferte nannejuvvot vai ealáhusaid, siskkaldasstruktuvrra ja eará servodatávkkálaš doaibmabijuid ásaheapmi dáhpáhuvvá govttolaš áiggi siste.

Buoridit gielddaid eavttuid, ovttasbarggus ealáhusdoaimmaiguin ja berošteddjiiguin Finnmárkkus, eambo mearridit masa areálat galget geavahuvvot

Finnmárkkus gielddain galget leat buoret vejolašvuodát stivret ja mearridit areálageavaheami iežaset rájaid siskkobeaide. Nannejuvvon demokratiijain, eanet fágalaš doarjagiin ja ovttasbargguin ealáhusdoaimmaiguin ja berošteddjiiguin, galget mearrádusat buorebut dávistit báikkálaš dárbbuide ja áigumušaide. Fylkkasuohkan galgá váikkuhit dasa ahte báikkálaš beroštusat ja dárbbut buorebut bohtet oidnosii.

Jáhkhit veahkadahkii ja vejolaš investoriidda ahte Finnmárku lea fylka gos lea vejolaš geavahit areála oaččohan dihtii posiitiiva gárggiideami

Finnmárku galgá leat fylka mii lea geasuheaddji ja láchčojuvvon investeremiidda ja gárgedeapmái. Dat mearkkaša ovddidit rabasvuoda ja diehttevašvuoda buot plánaproseassain, ja vel oainnusmahttit vejolašvuodaid mat leat fylkkas. Aktiivvalaš vuorroságastallama ja ovttasbargoarenaid bokte nugo guovlluguovdasaš plánaforumat, galgá fylkkagiela láchit diliid oassádalliid ja eiseválddiid vuorroságastallamii ja ovttasbargui. Ovdáneapmi dán proseassain lea mearkkašahtti, ja fylkkagiela galgá dábuhit alcces reaidduid mat sáhttet veahkehit johtilit čielggadit áššiid.

Veahkehit gielddaid oktasaš čuolmmaiguin plánaáššiin main areálageavaheamit leat mearkkašahttit buvttiha dihtii doaimmaid

Fylkkagiela galgá doarjut gielddaid váttis plánaáššiin mat gáibidit guovlluguovdasaš čovdosiid ja bálddalastima. Dasa gullá fállat bagadallama, lasihit ovttasbarggu gielddaid gaskkas ja gielddaidgaskasaš čovdosiid, ja maidái veahkehit loktet gelbbolašvuoda areálaplánemis. Barggu guovddázis galgá leat čoavdit oktasaš hástalusaid, sihkkarastit areálaid beaktilis geavaheami ja láchit dili ja veahkehit bagadallamiin doaimmaide mat leat sávvojuvvon. Iešguđet suorgeiseválddit ja beroštusat fertejit sihkkarastit ahte sin árvalusat bohtet árrat proseassain ja plánabarggus, nu ahte giela oahpásmuvvá daidda nu árrat go oppanassiige vejolaš.

Digitaliseret areálaplánema bargoneavvuid

Areálaplánenbargu Finnmárkkus galgá beavttálmahttojuvvot ja ođasmahttojuvvot digitála reaidduid geavaheami bokte. Dasa gullá digitála kártačovdosiid, digitála lađastallanreaidduid ja áššemeannudanvuogádagaid gárgedeapmi ja doibmiibidjan, mat dorjot gielddaid ja eará oassádalliid plánabarggus. Digitaliseren galgá mielddisbuktit eanet čađačuovgi proseassaid, geahppaset ovttasdoaibmama ja buoret mearridanvuđđosa.

Energijaváráiduhttin

Guoddinnákcajuksanáigumušat

Energijaváráiduhttin lea earenoamáš deatalaš juksan dihtii čuovvovaš guoddinnávccalaš gárggiideami juksanáigumušaid:

Juksanáigumuš 7: Buhtes energija buohkaide

Juksanáigumuš 9: Ođđahutkan ja siskkaldasstruktuvra

Juksanáigumuš 12: Vásttolaš geavaheapmi ja buvttadeapmi

Juksanáigumuš 13: Bissehit dálkkádatrivedamiid

Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:

- Energijagálduid ja siskkaldasstruktuvrra almmolaš eaiggátstruktuvra
- Buorre fápmobuvttadeapmi; vissásit váráiduhtti, gilvalannávccalaš ja hálbbes fápmu
- Bures huksejuvvon siskkaldasstruktuvra fápmofierpmádagaide

Almmolaš eaiggáduššanhámádat energijagálduide ja siskkaldasstruktuvrii

Finnmárkkus leat hástalusat dálkkádatrivedamiid, luondduhálddašeami ja energijadárbbuid hárrái. Danne lea earenoamáš deatalaš ahte lea buorre gearggusvuohta fápmováráiduhttinsihkarvuođa dáfus. Finnmarkku gearggusvuođa rolla lea sierradilis min strategalaš muhto hearckes geográfalaš sajádaga geažil. Dán rollii gullá maiddái dárbblaš gearggusvuohta oažžut kritihkalaš fápmosihkarvuođa.

Danne lea fápmobuvttadeami ja fápmolinnjaid riikkagottálaš eaiggátvuohta Norgga eatnamis čielga ovdamunni olgoriikkalaš eaiggátvuođa ektui dakkár kritihkalaš siskkaldasstruktuvrrain go fápmoinstallašuvnnain ja geainnuin, hápmaniin ja girdišiljuin. Olgoriikkalaš eaiggátvuođa ja váikkuhanfámu riidin lea vuosttažettiin oaivvilduvvon Ruošša ja Kiinná beroštusaid vuostá, muhto maiddái eará stáhtat sáhttet gártat áittan sihkarvuođapolitihkalaš dilis ja Norgga ja máilmmi váráiduhttinsihkarvuhtii dál.

Buorre fápmobuvttadeapmi; vissásit váráiduhtti, gilvalannávccalaš ja hálbbes fápmu

Finnmárku lea fylka gos leat ollu luondduriggodagat, muhto dát dábuhanvejolašvuohta ii leat meariheapme. Beaktilis energijaresursahálddašeapmi ja eanet fápmobuvttadeapmi lea mearrideaddji deatalaš fylkka ealáhusgárgedeami, ássama ja servodatgárgedeami doarjumii. Finnmarkku buvttada dál uhcit fámu go mii geavahuvvo, ja lea daid manemus jagiid leamaš sorjavaš olgoriikkas oastit fámu. Buorre fápmobuvttadeapmi ja buorre ja sihkkaris siskkaldasstruktuvra fápmolinnjáide lea dárbblaš dábuhanvejolašvuhtii ja vuollegis, stádis fápmohattiide sihke Finnmarkku iežas veahkadahkii ja ealáhusdoaimmaide, ja maiddái olgoriikii vuovdimii. Finnmarkkus leat buorit lunddolaš ovdehusat lasi gilvalannávccalaš, ođasmuvvi fámu buvttadit.

Elfápmogeavaheapmi vurdojuvvo lassánit mealgat boahtteáiggis go servodat elektrifiserejuvvo eanet. Energijaváili dagaha juo ahte lea dárbu vuoruhit geavaheami.

Finnmárkkus lea dát digaštallan earenoamáš áigeguovdil Muolkkuid elektrifiserema oktavuodas. Deatalaš lea ahte Muolkkuid elektrifiseren ii goaridivčče eará servodat- ja ealáhusgárgedeami. ON guoddinnávccalašvuoda juksanáigumušaid mielde fertejit energijabuvttadeami ja váráiduhhtinsihkarvuoda čovdosat deattuhit daid doaibmabijuid mat addet buoremus guhkesáigásaš váikkuhusaid Finnmarkui oppalohkái. Bissovaš fámu dábuhanvejolašvuotta lea vealtameahtun deatalaš sihke servodaga gearggusvuhtii, ealáhusgárgedeapmái ja nuppástuhttimii uhccán luoiti servodahkan.

Bures huksejuvvon siskkáldasstruktuvra elfápmofierpmádahkii

Elfámu siskkáldasstruktuvra lea dávjá fuonit boahtto beal báikkiin go guovddáš guovlluin. Deatalaš lea ahte leat elfápmolinnjât main lea doarvái kapasitehta ja dárbbaslaš várrekapasitehta. Fylkka siskkáldasstruktuvra dárbbasa eanet kapasitehta, eanet mátasdoallama ja ođđa huksemiid.

Digaštallan elfápmolinnjáid birra lea hui áigeguovdil. Váfistan dihtii dárbbaslaš čatnasa gaskal elrávdnjebuvttadeami ja elrávdnjegeavaheami, lea dárbu viidát hukset elfápmolinnjáid. Finnmarkkus lea plánejuvvon 420 kV linnjá huksen Skáiddis Vuonnabahtii baktán sihke ovttaskas ja almmolaš oassádalliid stuorra fuopmášupmi. Gažaldat cegget siskkáldasstruktuvrra energijja várás laktása lávga dasa ahte lea dárbu buori ovttasbargui areálagárgedeami hárrái.

Dutkan ja ovdáneapmi (DjO)

Guoddinnávccalaš gárggiideami juksanáigumušat

Oahppu ja dutkan ja ovddideapmi (DjO) lea earenoamáš deatalaš go galgá juksat čuovvovaš guoddinnávccalašvuoda juksanáigumušaid:

Juksanáigumuš 3: Buorre dearvvašvuotta ja eallinkvaliteahhta

Juksanáigumuš 4: Buorre oahppu

Juksanáigumuš 9: Ođđahutkan ja siskkáldasstruktuvra

Juksanáigumuš 10 Uhcit vealla

Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:

- Buorit oahppofálaldagat, mat leat heivehuvvon ealáhusdoaimmaid ja almmolašvuoda dárbbuide
- Ealáhusdoaimmat ja DjO mat ovttasbarget lávgadeappot lasi báikkálaš vuodđoávdnasiid ráhkadeami hárrái

Buorre oahppofálaldat, heivehuvvon ealáhusdoaimmaid ja almmolaš suorggi dárbbuide

Finnmarku dárbbasa oppalaččat buoret alit oahppofálaldaga ja lávgadet oktavuoda ealáhusdoaimmaid dárbbuid ja oahppofálaldaga gaskkas. Seamma guoská almmolašvuoda dárbbuid ja oahppofálaldagaid gaskavuhtii. Juos alit oahppu galgá leat čuožžovaš ja boahtteáigái heivehuvvon, de lea dárbbaslaš ahte oahppoinstitušuvnnat gárgedit

oahppoprográmmaid mat leat bures heivehuvvon sihke ealáhusdoaimmaid ja almmolašvuoda dárbbuide. Dát mearkkaša ahte oahppofálaldagaid ferte oktilaččat buoridit vai dat ovddaldastet gáibádusaid ja gálggaid maid bargomárkan ja iešguđet geavaheaddjit jearahit. Ovttasbarggu bokte fitnodagaiguin sáhttet oahppoinstitušuvnnat fállat hárjehallanarenaid, guosselogaldallamiid ealáhusdoaimmain ja gárgedit oahppoplánaid mat siskkildit bargoeallima duođalaš áššečuolmmaid. Seammás lea lávdaduvvon oahppofálaldat deaŋalaš vai bargit sáhttet kombineret barggu ja gealboloktema. Nu sáhttet studeanttat sihke oahppat ja viidáseappot gárgedit gealbbuid maid dárbbášit go galget leat gilvalannávccalaččat molsašuddi bargomárkanis, seammás go fitnodagat ožžot vejolašvuoda háhkat rivttes ja áigeguovdilastojuvvon bargonávccaid.

Ealáhusdoaimmat ja DjO mat ovttasbarget lagabut báikkálaš luondduviidá ávdnasiid reidema hárrái

Buoridan dihtii árvoloktema báikkálaččat ja láchčin dihtii dilálašvuodaid viidát bargomárkanii ja uhcit ovttahálttat ealáhusaide, de lea deatalaš ahte álgoávdnasat mat vižžojuvvojit guovllus maiddá eanet reidejuvvojit dáppe. Dán lea vejolaš oažžut áigái ealáhusdoaimmaid ja dutkan- ja ovddidaninstitušuvnnaid (FoU) ovttasbarggu bokte. Finnmárkkus leat hárve fitnodagat mat gulustuvvet teknologalaš gárgedeami ja dutkama dihtii, ja mat sáhttet láchčit dilálašvuodaid álgoávdnasiid eanet ávkkástallamii. Seammás leat Finnmárkkus uhccán dutkaninstitušuvnnat. Go nanne ovttasbarggu ealáhusdoaimmaid, oahppoinstitušuvnnaid ja dutkama gaskkas vai buorebut sáhtta ávkkuhit min ártalaš gealbuid ja báikkálaš ovdamuniid, de dat sáhtta buorebut ávkkástallat Finnmárkku álgoávdnasiin. Ealáhusčohkkehusaid sáhttet maiddá addit lasi ođđahutkama ja beaktivilvuoda min ealáhuseallimii. Dasto sáhttet ealáhusčohkkehusat leat mielde geasuheamen gealbba ja kapitála guvlui, mii fas sáhtta buvttihit ođđa bargosajiid ja buoret árvoloktema.

Olbmot

Guoddinnávccalaš gárggiideami juksanáigumušat

Olbmot leat earenoamáš deatalaččat go galgá juksat čuovvovaš guoddinnákcajuksanáigumušaid:

Juksanáigumuš 1: Jávkadit geafivuoda

Juksanáigumuš 3: Buorre dearvvašvuoda ja eallinkvaliteahhta

Juksanáigumuš 4: Buorre oahppu

Juksanáigumuš 5: Dásseárvu sohkaбелиid gaskkas

Juksanáigumuš 8: Ávdđalaš bargu ja ekonomalaš lassáneapmi

Juksanáigumuš 10: Uhcit vealla

Juksanáigumuš 16: Ráfi ja dorvolašvuoda

Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:

- Servodat mii deattuha gierdilvuoda, soabaheami ja searvadahttima
- Ovttalágan buori dearvvašvuoda ovdehusat go muđui riikkas
- Buorit eallineavttut ja sosiála vealaid jevden
- Olbmuid searvadahttin ja besten
- Ovttalágan eallineavttut ja buorre eallinkvaliteahhta mánáide ja nuoraide

Servodat mii deattuha gierdilvuoda, soabaheami ja searvadahttima

Finnmárkku fylka lea dovddus kultuvrralaš girjáivuodas ja earenoamáš olmmoščoahkkádusas dihtii. Guovlu lea sihke čearddalaš dážaid, sápmelaččaid, kvenaid ja mángga sierra riikka sisafárrejeddiid ruoktu. Sámi servodagain leat čiekŋalis ruohttasat Finnmárkkus, ja sii váikkuhit earenoamáš kultuvrraineaset, gielaineaset ja árbevieruideasetguin girjáivuhtii.

Dasa lassin leat kvenat/norgalaš-suopmelaččat báidnán guovllu kultuvrraineaset ja historjjáineaset. Historjjálaččat leat Finnmárkkus álohii leamaš ollu sisafárrejeaddjit ja

sirddolaččat. Manimus 20 jagi lea earenoamážit bargosisafárren leamaš earenoamáš deatalaš olmmošlogu njiedjama goazahan dihtii. Dasa lassin leat iešguđet báhtareaddjirávnjit dagahan posiitiiva olmmošloguid. Dát girjáivuohta sáhttá ovddidit dieđu ja máhtu, áddejumi, ovttasbarggu, gierdilvuođa ja ođđahutkama. Go mii dohkkehit ja doarjut girjáivuođa, de mii sáhttit viidáseappot gárgedit fátmasteaddji ja guoddinnávccalaš servodagaid.

Mii fertet vuoruhit doaibmabijuid mat ovddidit sosiála searvadahttima, nannejit fierpmádagaid ja ráhkadit oadjebas deaivvadanbáikkiid eastadan dihtii oktonasvuođa, olggobeallásašvuođa ja dearvvašmeahttunvuođa. Finnmárkkus leat uhccán ássit ja bargonávccaid dárbu stuoris. Álkidan dihtii beassama bargomárkanii ja ohppui, fertet mii láchit giellaoahpaheami, kulturáddejumi ja maiddá sihke digitála ja fysihkalaš beassama iešguđet arenaide. Dát lasiha bargoeallima, oahpahunstitušuvnnaid ja almmolaš bálvalusaid mánggabealatvuođa. Lea deatalaš ahte buot joavkkut servodagas ovddastuvvojit ja ahte sis leat seamma vejolašvuođat aktiivvalaččat ja dásseárvosaččat oassálastit.

Ovttalágan ovdehusat buori dearvvašvuhtii nugo riikkas muđuige

Finnmárkkus leat guhkes geográfalaš gaskkat, ja siskkáldasstruktuvra ja buorit kommunikašuvnnat leat guovddážiis go galgá sihkkarastit buorre dearvvašvuođafálaldaga fylkkas. Oppalaččat lea álbmotdearvvašvuohta Finnmárkkus buorre, muhto gávdnojit eambo dávdat mat eai leat njoammudávdat, sihke rumašlaš ja mielalaš dávdat, go riikkas gaskamearálaččat. Ovdamearkka dihtii leat fylkkas eambbosat geain leat váibmo- ja varrasuotnavigit, bissovaš geahpesbaskundávda, geahpesborasdávda ja geat iežaset sorbmejtit. Ollu dagaldagat váikkuhit buorre dearvvašvuođa eavttuide ja lassin beasatlašvuhtii dearvvašvuođabálvalusaide: Eastadeaddji bargu nu movt ovdamearkka dihtii sosiála deaivvadanbáikkis ja buđaldeamit, oahppu dahje máhttin. Lea deatalaš heivehit servodaga nu ahte lea álki juohkehažžii searvat ja dahkat buriid válllejumiid. Dearvvašvuođa ovddideaddji doaibmabijut, ja eanet ovttasbargu gieldaiguin, ovttalágan čuovvuleapmi spesialistadearvvašvuođabálvalusa beales ja eaktodáhtolaš suorggi fátmasteapmi, leat dárbbaslaččat geahpedan dihtii buozalmasvuođaid ja dearvvašmeahttunvuođa, ja váfistan dihtii buoremus vejolaš ja olámuttolaš dearvvašvuođaveahki juohkehažžii dárbbuid mielde.

Buorit eallineavttut ja sosiála earuhusat

Stuorra erohusat leat sosioekonomalaš dagaldagaid, nugo dearvvašvuođa, oahpu, ekonomii ja eallineavttuid juohkáseamis dáfus Finnmárkkus, muhto oppalaččat veahádagain heajut bohtosat dáid dáfus. Buorre bargočatnaseapmi addá beasatlašvuođa dearvvašvuođa ovddideaddji veahkkeváriide nugo sosiála oktavuodaide, persovnnalaš ovdáneapmái, identitehtii ja ekonomalaš oadjebasvuhtii. Danne lea alla barggahus buot joavkkuin, maiddá sis geain leat hedjonan bargonávccat, hui buorre. Finnmárkkus lea joatkkaskuvlla čađahandássi manimus jagiid lahkanan riikkagaskameari, muhto lea ain vuollelis go dat. Joatkkaoahpaheami čađaheapmi lea deatalaš go galgá geahpedit sosiála erohusaid. Seamma beasatlašvuohta girjerájuide, kulturfálaldagaide ja astoáiggedoaimmaide sáhttá maid leat mielde uhcideamen sosiála erohusaid. Seamma guoská mánáid ja nuoraid buriid bajásšaddaneavttuide, universála hábmemii ja ahkeheivehuvvon servodagaide.

Olbmuid searvadahttin ja besten

Juos galgá sáhttit leat mielde dustemin dálá demografijahástalusaid, de ferte Finnmárku šaddat čeahpibun olbmuid searvadahttit ja bestet. Searvadahttin lea deatálaš veahkadatgárggiideapmái dan láhkai ahte ráhkada dakkár servodaga gos buot olbmot dovdet iežaset árvvusadnojuvvon ja gosa leat seammalágan vejolašvuođat searvat. Go olbmot dovdet iežaset buresboahtimin ja dohkkehuvvon, sii dávjjibut fárrejit guvlui ja orrojit guvlui. Lea sáhka láchčimis diliid nu ahte buot servodatjoavkkut, beroškeahtta agis, doaibmanávccain dahjege čearddalaš duogážis, ožžot vejolašvuođaid searvat ja váikkuhit servodateallimii. Go buohkain lea vejolašvuohta searvat bargoeallimii ja veahkehit iežaset gálggaiguin, de lassána ekonomalaš šaddan. Go váilot olbmot ja gealbbut, de dat lea okta gárggiideami ja šaddama stuorámuš hehttehusain, sihke priváhta ja almmolaš surggiin. Danne lea ulbmillaš besten hui deatálaš veahkadatgárggiideapmái. Buorre ja beaktilis besten lea deatálaš doaibmabidju geasuhit bargofámu, lasihit sisafárrema ja bisuhit dálá veahkadaga, mii sáhtta váikkuhit ekonomalaš lassáneapmái, stádisvuhtii ja buoret bálvalusfálaldagaide olles veahkadahkii. Bestenbarggus ii leat sáhka dušše geasuheamis ođđa olbmuid, muhto maiddá bisuheamis dálá ássiid.

Ovttalágan eallineavttut ja buorre eallinkvaliteahhta mánáide ja nuoraide

Demográfalaš rievdamat Finnmárkkus čielgasit čájehit dakkár gárggiideami mas leat eanet boarrásat ja uhcit nuorat geat leat bargonávccalaš agis. Vaikko čađahandássi joatkkaoahpaheamis lea lassánan, de čájeha álbmotdearvvašvuođa oppalašgeahčaldat ahte fylkkas leat hástalusat mánáid ja nuoraid psyhkalaš gillámušaid dáfus. Juos Finnmárku galgá nagadit dustet veahkadaga hástaleaddji dili, de fertejit maiddá mánát ja nuorat loaktit ja háliidit ássat fylkkas boahteáiggis. Nuorat geat bajásšaddet fylkkas lea deatálaččamus riggodat Finnmárkku gárggiideapmái ja šaddamii, danne ferte nuoraidperspektiiva leat čađačuovvu almmolaš bálvalusain ja mearrádusain. Dásseárvosaš eallineavttut ja buorre eallinkvaliteahhta mánáide ja nuoraide lea eaktun dasa ahte jorgalahttit veahkadatgárggiideami negatiiva soju.

Gárgedit viidáseappot siviila ja militeara ovttasbarggu

Guoddinnávccalašvuođa juksanáigumušat

Viidáseappot gárgedit siviila ja militeara ovttasbarggu lea earenoamáš deatálaš juksan dihtii čuovvovaš Juksanáigumušaid:

Juksanáigumuš 2: Jávkadit geafivuođa

Juksanáigumuš 3: Buorre dearvvašvuohta ja eallinkvaliteahhta

Juksanáigumuš 6: Buhtes čáhci ja buorit buhtisvuođarusttegat

Juksanáigumuš 16: Ráfi ja vuoiggalašvuohta

Juksanáigumuš 17: Ovttasbargu olahit juksanáigumušaid

Guhkesáigásaš gárgedanjuksanáigumušat:

- Lasihit báikkálaš lassiváikkuhusaid stáhtalaš háhkamiin ja doaimmain
- Hukset sitkes báikegottiid ja ávkkuhit min ártalaš gealbui

Lasihit stáhtalaš háhkamiid ja buđaldemiid báikkálaš lassiváikkuhusaid

Eanet stáhtalaš ángiruššan ja siviilaservodaga ja militeara Bealuštusa nannen sáhtášii addit viiddis báikkálaš ja guovlluguovdasaš lassiváikkuhusaid háhkamii ja doaimmaide, ja sáhtášii veahkehit hukset nanu báikkálaš servodagaid. Báikkálaš ja ártalaš gealbbu ja ealáhusdoaimmaid geavaheapmi ja gárgedeapmi váikkuha positiiva servodatgárgedeapmái.

Militeara bealuštusa ođđa guhkesáiggeplána geažida miljárda investeremiid Davvi-Norggas. Fylkkagiielda proševtta bokte «*Lágideaddjigárgedeapmi Bealuštus, Muddu 1*», lea almmustahttojuvvon ahte gáibiduvvojit mealgat politihkalaš vuogádatlaš ja oktilaš návccat váikkuhit bealuštusa politihkkii ja heiveheapmái háhkansuorggis. Dát lea danne vai smávva ja gaskasturrosaš Davvi- Norgga fitnodagat galget beassat gealbudahttit iežaset ja searvat bealuštushuksemii ja dainna lágiin váfistit báikkálaš árvoloktema Bealuštusa lassáneaddji čuovvuma ja ángiruššama bokte. Bealuštusa lassánan doaimmat dán guovllus addet ođđa vejolašvuodaid ealáhusdoaimmaide ja báikkálaš servodatgárgedeapmái. Lágideaddjiovdiddanbarggu joatkima ferte geahččat ángiruššansuorggi olis mii galgá viidáseappot gárgedit siviila ja militeara ovttasbarggu.

Hukset sitkes báikegottiid ja ávkkuhit iehčamet ártalaš gealbui

Deatalaš lea viidáseappot ovddidit ja giddet fuopmášumi iežas gearggusvuhtii ja oaččohit veahkadaga áddet movt iešguhtege sáhtá birgehallet vuorddekeahtes dáhpáhusaiguin ja leat veahkkin dáláš áitatvuloš dilis. Veahkadaga iežas ártalaš gealbuid ja ealáhusdoaimmaid vásihusvuđot báikkálaš dieđu ja máhtu ferte atnit vuodđun maiddái dalle go militeara Bealuštusa ángiruššan guovllus galgá konkretiserejuvvot. Vuosttaldannávccalaš veahkadat mas lea buorre iežas gearggusvuohtha ja gievrras báikegoddi mas lea nanu siskkálidasstruktuvra, lea vealtameahttun dorvvolaš ja vuosttaldannávccalaš servodahkii. Finnmárkku eiseválddit ja ássit fertejit ávkkuhit dálá ovttasbargoarenaid bures vai nannejit vuostálastinnávccaid, uhcidit raššivuodaid ja gieđahallet áitagiid ja vuorddekeahtes dáhpáhusaid.

Romssa ja Finnmárkku fylkkagearggusvuodaráđđi lea deatalaš oassi guovllu servodatsihkarvuodas ja gearggusvuodas. Das leat báikkálaš ja guovlluguovdasaš oassádalliid ovddasteaddjit geain lea ovddasvástádus kritihkalaš siskkálidasstruktuvrras ja servodatdoaimmain. Ráđđi doaibmá gulahallama, gealbohuksema ja gearggusvuodaoassádalliid gaskasaš ovttasbargoarenan. Dat galgá maiddái leat beaktilis orgána mii gieđahallá dáhpáhusaid ja roasuid. Ráđis leat iešguđet surggiid ovddasteaddjit, nu go dearvašvuoda, politiija, buollindoaimmahaga, gielddaid, fylkkagielddaid ja eará guoskevaš oassádalliid ovddasteaddjit. Fylkka gearggusvuodaráđđi čoaikkana jeavddalaččat digaštallat gearggusvuodabarggu hárrái ja čađahit hárjehallamiid ráhkkanan dihtii iešguđetlágan dáhpáhusaide.

Plánadárbbut: Movt mii dohko galgat joavdat?

Dát kapihtal galgá čujuhit makkár ođđa guovlluguovdasaš plánat galget ráhkaduvvot dán fylkkadiggeáigodagas, ja dasa lassin maiddái makkár dálá plánat galget jotkojuvvot, ođasmahttojuvvot dahje dađistaga loahpahuvvot. Sáhttá maiddái leat dárbu ovttahttit plánaid, juos čájeha ahte lea dárbu geahččat mánga plánafáttá ja áššečuolmma ovtta olis. Guovlluguovdasaš plánat mat leat mearriduvvon dán gárgedanplánas speadjalastet vuoruhuvvon plánadárbbu nu ahte dat buoremus lági mielde váikkuhit servodatgárgedeapmái resursageavaheami dáfus ja regiovnna vásihuvvon ovttasbargohástalusaid dáfus.

Guovlluguovdasaš plánat

Odđa guovlluguovdasaš plánat

1. Finnmárkku areálagárgedeami guovlluguovdasaš plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárku dárbbáša bajimuš stivrendokumeantta areálagárgedeami várás, mii geahččala čoavdit dáláš áššečuolmmaid areálageavaheami oktavuodas. Guovlluguovdasaš plána plána- ja huksenlága mielde, lea vuogas reaidu go mánga oassádalli hehttojit ovttasbargat čoavdin dihtii oktasaš áššečuolmmaid.

Areálagárgedeapmi váikkuha maiddá energiijavaráiduhttimii ja seahtá danne gehččojuvvot sierra guovlluguovdasaš energiijavaráiduhttima plána oktavuodas. Dasa lassin das lea maiddá mearkkašupmi dálkkádatrievdamiidda, ja dan ferte maiddá ovttá olis Finnmárkku dálkkádatrievdama guovlluguovdasaš plánain.

Plána ulbmil lea váfistit guoddinnávccalaš ja beaktilis areálageavaheami Finnmárkkus. Dát mearkkaša čielggadit ja vihkkehallet iešguđetlágan vuostálas beroštumiid, váidudit vejolaš riidodási ja fuolahit ahte leat einnostahtti ja buorit demokrátalaš proseassat Finnmárkku areálagárgedeapmái. Deatalaš lea ahte areálageavaheapmi ja gárgedeapmi lea oktiiheivehuvvon gielddaid gaskkas, nu ahte garvá riidduid ja eahpedoaibmilis resursageavaheami. Deatalaš lea maiddá vuhtiiváldit deatalaš luonddu- ja eanadoalloguovlluid gáržžideami vuostá ja váfistit luondduriggodagaid guoddinnávccalaš hálddašeami. Dákkár biraslaš beliid ferte dieđusge geahččat fárrolaga sosiála ja ekonomalaš beliiguin ja daid ferte vihkkehallet, nu ahte buot dat golbma guoddinnávccalašvuoda oli áimmahuššojuvvojit.

Plánafáddáevttohusat

Areálagárgedeapmi lea proseassa mii guoská areálaid plánemii ja heiveheapmái iešguđet ulbmiliidda mas fuopmášupmi giddejuvvo ealáhusgárgedeapmái, fievrrideapmái ja logistihkkii, vuoinjasteapmái ja areálageavaheapmái gielddarájaid rastá. Areálageavaheamis lea sáhka das movt areálat duođai geavahuvvojit ja juogustuvvojit daid ulbmiliid mielde. Dát áŋgiruššansuorgi sáhtta gieđahallat iešguđetlágan áššečuolmmaid, muhto fylkkagielda galgá earenoamážit guovdilastit areálageavaheami mii rasttida gielddarájaid. Finnmárkku fylkkagielda ii áiggo guorahallat gielddaid domeanaid dainna lágiin ahte árvvoštallá maid gielddat mearridit iežaset muddenplánain. Fylkkagielddas galget maiddá duššefal spiehkastagain leat oaivilat gielddaid iežaset válllejumiid birra muddenplánain ja sierralohpebargguin.

Áigeguovdilis plánafáddáevttohusat mat sáhttet leat áššin digaštallamis, sáhttet leat:

- Servodatekonomalaš ja strategalaš areálageavaheapmi
- Ealáhusgárgedeapmi; ealáhusareálaid ja hápmangárgedeami láchin
- Vuodđoealáhusaid areálageavaheapmi; eanadoallu, vuovdedoallu, boazodoallu, guolásteapmi ja mearradoallu

- Meahccehálddašeapmi
- Minerálahálddašeapmi
- Siskkaldasstruktuvra
- Dilálašvuodaid láhčin veahkadat- ja ealáhuslassáneapmái
- Olgunastineallin
- Juhkančáhci
- Teknologii ja ođđahutkan; digitála siskkaldasstruktuvra
- Energijavaráiduhttin
- Rašesvuodalađastallan luonddudáhpáhusaide ja installašuvnnaide
- Heivehallan dálkkádatgáibádusaide
- Militeara bealuštusa areáladárbbut

Áigerádji

Plána berre gehččojuvvot ovtta olis riikkagottálaš dálkkádatjuksanáigumušaiguin, ja danne das seahtá leat áigerádji gitta jahkái 2050. Plánabargu álggahuvvo cuonomanus 2021-2025 ja mearriduvvo njukčamanus 2027.

Barggu organiseren

Finnmárkku guovlluguovdasaš areálaplána organiserejuvvo čuovvovaš vuogi mielde:

Mearridanváldi: Fylkkadiggi

Stivrenjoavku: Fylkkalávdegoddi

Vásttolaš plána čuovvuleamis: Fylkkagiielddirektevra

Loahpalaš lážus plána barggu várás mii guoská ovdamearkka dihtii prošeaktajovkui, bargjoavkkuide ja referánsajovkui, dahkkojuvvo plána plánaprográmma oktavuodas.

Mielváikkuheami lágideapmi

Mielváikkuhanoassádallit: Áigeguovdilis oassádallit/-oassádallijoavkkut mielváikkuheapmái leat gielddat, Stáhtahálddašeaddji, Sámediggi, Norgga čáhcádat- ja energiiadirektoráhtta (NČE), Guolástusdirektoráhtta, Riddodoaimmahat, Stáhta geaidnodoaimmahat, Bealuštushuksehusat, Stáhta kártadoaimmahat, Avinor, Biebmobearráigeahčču, Minerálahálddašandirektoráhta, Viessobánku, Statsbygg, Militeara Bealuštus, Finnmarkkuopmodat (FEFO), Statnett, energijafitnodagat (Finnmark kraft, jna.), minerálafitnodagat, boazodoallit, ealáhussearvvit ja birrasat mat čatnasit sámi ealáhusaide, birasorganisašuvnnat, Guolásteddjiiidsearvi ja Finnmarkku Boanddaidsearvi ja eará guoskevaš oassádallit.

Mielváikkuhanbuđaldeamit: Mielváikkuheami áigeguovdilis buđaldeamit sáhttet ovdamearkka dihtii leat dáláš arenaid geavaheapmi, vejolaččat ođđa arenaid ásaheapmi, guovlluguovdasaš plánaforum, bargobájit, árvalančoahkkimat ja vuorroságastallančoahkkimat

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuheddjiid/-oassádalli joavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás.

2. Finnmárkku energijavaráiduhttima guovlluguovdasaš plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárku dárbbasa energijavaráiduhttimii bajimuš stivrenneavvu mii geahččala čoavdit dálá energijavaráiduhttimii čatnaseaddji áššečuolmmaid. Guovlluguovdasaš plána plána- ja huksenlága mielde lea vuogas reaidu go eanet oassádallit hehttojit ovtasbargat čoavdin dihtii oktasaš áššečuolmmaid. Energijavaráiduhttin váikkuha maiddái areálageavaheapmái, ja danne dan berre geahččat guovlluguovdasaš areálahálddašanplána ollái. Dasa lassin lea maiddái energijavaráiduhttimis mearkkašupmi dálkkádatrievdamiidda, ja dan seahťa geahččat Finnmárkku dálkkádatrievdama guovlluguovdasaš plána ollái.

Plána ulbmil lea váfistit guoddinnávccalaš, luottehahtti ja beaktilis energijavaráiduhttima mii sáhtta ovdaldastit sihke dáláš ja boahttevaš dárbbuid. Dát mearkkaša lasihit ođasmuvvi energija geavaheami; geahpedit energijageavaheami (energijabeavttálmahttima); heivehit energijavuogádagaid dálkkádatrievdamiidda; doarjut báikkálaš energijabuvttadeami; ovddidit ođđahutkama, dutkama ja ovdáneami (FoU) mat sáhttet buoridit energijavaráiduhttima; fátmmastit ássiid, báikegottiid ja berošteddjiid. Plána galgá váikkuhit ruoná industriijaloktemii Finnmárkkus, mii lea deatalaš go galgá lasihit guoddinnávccalaš árvoloktema, geahpedit dálkkádatgássaluoitimiid ja lasihit barggolašvuoda. Ulbmil lea ahte fápmobadjelbáza maiddái boahtteáiggis galgá leat gilvoovdamunnin Finnmárkku ealáhusdoaimmaide.

Plánafáddáevttohusat

Varáiduhttinsihkarvuoda dáfus lea sáhka fuolaheamis buorre fápmobuvttadeamis ja bures huksejuvvon ja mátasdollojuvvon siskkáldasstruktuvrras fápmolinnjáid várás.

Varáiduhttinsihkarvuodas lea dasa lassin gearggusvuodáperspektiiva. Finnmárkkus lea potensála lasihit fápmobuvttadeami. Fylkka energija siskkáldasstruktuvra dárbbasa eanet kapasitehta, eanet mátasdoallama ja ođđa huksemiid. Dasa lassin lea deatalaš ahte lea gilvalannávccalaš fápmu stádis hálbbes hattiide. Dán vuodul sáhttet čuovvovaš áigeguovdilis plánafáttát digaštallojuvvot plánabarggus:

- Eaiggátstruktuvra ja gearggusvuohta
- Fápmobuvttadeapmi; oktan lávdaduvvon energijabuvttademiin
- Siskkáldasstruktuvra elfápmolinnjáide
- Energijabeavttálmahttin
- Energijavurken
- Ođasmuvvi energija; omd. čáhcefápmu, bieggenergija, beaivvášenergija ja bioenergija
- Energijagáldut; omd. bieggenergija, čáhcefápmu, beaivvášenergija, biomássá, luonddugássa, olju ja čađđa
- Energijaguoddit; omd. elrávdnji, čáza, báhtterat, oljobuktagat, luonddugássa ja

ammoniáhkka

- Fápmovaráiduhttingearggusvuohta
- Ođđahutkan ja dutkan ja ovddideapmi (DjO)
- Areálagárgedeapmi
- Dálkkádahkii seatnan; geahpedit dálkkádatgássaluoitimiid, dálkkádahkii heiveheapmi ja luonddugirjáivuoda seailluheapmi

Áigehorisonta

Plána berre gehččojuvvot ovtta riikkagottálaš dálkkádat- ja luonddugirjáivuoda juksanáigumušaid ollái, ja danne das seahtá leat áigeplána mii ollá gitta jagi 2050 rádjai. Plánabargu álggahuvvo cuoŋománus 2021-2025 ja mearriduvvo njukčamánu 2027.

Barggu organiseren

Finnmárkku energijavaráiduhttima guovlluguovdasaš plána organiserejuvvo čuoŋvovaš lági mielde:

Mearridanváldi: Fylkkadiggi

Stivrenjoavku: Fylkkalávdegoddi

Vásttolaš plána čuoŋvuleamis: Fylkkagielaidearektevra

Loahpalaš lážus plána barggu várás mii guoská ovdamearkka dihtii prošektajovkui, bargujoavkkuide ja referánsajovkui, dahkkojuvvo plána plánaprográmma oktavuodas.

Mielváikkuheami lágideapmi

Mielváikkuhanoassádallit: Áigeguovdilis oassádallit/oassádallijoavkkut mielváikkuheapmái lea gieldat, Stáhtahálddašeaddji, Sámediggi, Norgga čáhcádat- ja energijadirektoráhtta (NČE), Guolástusdirektoráhtta, Riddodoaimmahat, Stáhta geaidnodoaimmahat, militeara Bealuštus, Stáhta kártadoaimmahat, Avinor, Biebmobearráigeahčču, Minerálahálddašandirektoráhtta, Viessobánku, Statsbygg, Finnmarkkuopmodat (FEFO), Statnett, ENOVA, energijafitnodagat (Finnmark Kraft jna.), minerálafitnodagat, boazoguohtunorohagat, Norgga Boazosápmelaččaid Riikasearvi, birasorganisašuvnnat ja eará guoskevaš oassádallit.

Mielváikkuhanbuđaldeamit: Oassálastima áigeguovdilis buđaldeamit sáhttet ovdamearkka dihtii leat dáláš arenaid geavaheapmi, vejolaččat ođđa arenaid ásaheapmi, guovlluguovdasaš plánaforum, bargobájit, árvalančoahkkimat ja vuorroságastallančoahkkimat

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuheddjii/-oassádallijoavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás.

3. Finnmárkku ealáhusaid ja gealbbuid plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárku dárbbáša bajimuš stivrenreaiddu gelbbolašvuoda ja ealáhusgárgedeami várás mii sáhtta leat mielde čoavdimin dálá áššečuolmmaid mat čatnasit gelbbolašvuodaváilái ja ealáhusgárgedeapmái. Guovlluguovdasaš plána plána- ja huksenlága mielde lea vuogas reaidu go eanet oassádallit hehttojit ovttasbargat čoavdit oktasaš áššečuolmmaid surggiid, hálddašandásiid ja gielddarájáid rastá. Ealáhusgárgedeapmi váikkuha ovdamearkka dihtii dálkkádatrievdamiid, ja dálkkádahkii nuppástuhttin váikkuha fas gelbbolašvuodadárbei. Danne lea deatalaš geahččat barggu dainna plánain guovlluguovdasaš dálkkádahkii nuppástuhttinplána oktavuodas, muhto maiddái eará guovlluguovdasaš plánaid ollái.

Bajimuččas seađášii diđoštát mat sáhttet leat Finnmárkku veardidahtti ovdamunit ealáhusgárgedeami oktavuodas ovddos guvlui. Dákko berre maiddái geahččat ealáhusaid, mat earenoamážit sáhttet geasuhit nuoraid. Dán barggu juksanáigumuš seahtá maiddái leat ahte Finnmárku oažžu eanet árvoloktema dain luondduriggodagain mat mis leat. Dalle ferte lágideaddjiindustriija nannejuvvot buot ealáhusain, ja ulbmil seahtá leat nagadit eanet olgoriikii vuovdit Finnmárkkus.

Dálkkádatrievdamiid vuodul seahtá maiddái geahččat sihke dálá ealáhusaid rievdamiid daid geažil ja ođđa potenciálaid.

Dáláš ja ođđa, vejolaš ealáhussuorggit: Guolástus, akvakultuvra ja mearrabioteknologiija; Mátkealáhus ja báikkálaš biebmobuvttadeapmi; Eanandoallu ja vuovdedoallu, Meahccealáhusat, Gávppit mat vuodđuduvvet stuorra investeremiidda min fylkkas, nugo militeara bealuštus, sihkarvuolta ja gearggusvuolta, positiiva gávpepotensiálat mat vuodđuduvvet dálkkádatrievdamiidda, ja ruoná industriijaovdáneapmi oktan minerálaroggamiiguin. Huksema ja ráhkadusat; digitála ealáhusgárgedeapmi ja hutkkálaš ealáhusat berrejit maid árvvoštallojuvot.

Plána ulbmil lea lasihit báikkálaš árvoloktema ja láchit dilálašvuodaid viidát bargomárkanii ja eanet guoddinnávccalaš, ođđahutki ja uhcit ovttaguovllot ealáhuseallimii. Dan sáhtta juksat guovlopolitihkalaš váikkuhangaskaomiid bokte ja ealáhusdoaimmaid ja dutkan- ja ovddidaninstitušuvnnaid (DjO) ovttasbarggu bokte. Finnmárkui lea mearrideaddji deatalaš geasuhit eanet olbmuid nuorra agis, eanet ja stuorát investeremiid ja lasihit luondduviđa ávdnasiid dábuheami guolástusaide. Ulbmil lea ahte luondduviđa ávdnasat mat buvttaduvvojit guovllus, galget maiddái eambbo reidejuvvojt dáppe. Plána ulbmil lea maiddái gávnnahtit doaibmabijuid mat buoridit gelbbolašvuoda háhkama ja heivehit oahppofálaldagaid bargoeallima dárbbuide. Danne lea ovttasbargu surggiid gaskkas, oahppoinstitušuvnnaid, ealáhusdoaimmaid ja almmolaš oassádalliid gaskkas váfistan dihtii ollislaš lahkaneami gelbbolašvuoda gárgedeapmái plánabarggu guovddáži.

Plánafáddáevttohusat

Ealáhusgárgedeamis lea sáhka ealáhuseallima šaddama ja gárggiideami ovddideamis, dakko

bokte ahte háhká bargosajiid, nanne gilvalannávccaid, ovddida ovttasbarggu ja guoddinnávccalaš gárggiideami. Servodaga gealbogárgedeamis lea sáhka das váfisteamis oktagasaide ja joavkkuide vuđđosa gárgedit iežaset potenciála ja dábuhit dárbbášlaš gálggaid ja dieđu vai sáhttet ovddaldastit servodaga dárbbuid ja hástalusaid. Gealbogárgedeapmi veahkeha persovnnalaččat ja ekonomalaččat ahtanuššat, ovddida sosiála searvadahttima ja láhčá dilálašvuodaid eallinagi oahppamii.

Čuovvovaš áigejuovdilis plánafáttát sáhttet digaštallojuvvot plánabarggus:

- Ealáhusgárgedeapmi
- Ealáhussuorggit; Guolástus, akvakultuvra ja mearrabioteknologiija; Mátkeeláhus ja báikkálaš biebmobuvttadeapmi; Boazodoallu; Eanandoallu ja vuovdedoallu, Meahcástanealáhusat, Industrijagárgedeapmi oktan minerálaroggamiin; Huksen ja ráhkadus; Hutkkálaš ealáhusat
- Ođđahutkan ja nuppástuhttin
- Digitaliseren
- Gávvilis spesialiseren
- Ovttasbargoarenat; doaibmaguoibmevuolta, ealáhusčohkkehusat, ealáhusgárddit ja inkubáhtorat
- Dutkan ja ovddideapmi (DjO)
- Oahpaheapmi ja gealbogárgedeapmi
- Karriearabagadallan
- Eallinagi oahppan
- Oahppofálaldat
- Barggahus ja bargoeallin
- Doaibmi bargomárkaniid láhčín
- Besten, searvadahttin ja ovttidahttin
- Guoddinnávccalaš gárggiideapmi; Dálkkádahkii seatnan

Áigehorisonta

Plánabargu álggahuvvui cuonomanus 2021-2025 ja dohkkehuvvui fylkkadikkis njukčamánus 2027. Go dát lea guovlluguovdasaš plána, de berre das danne leat áigeplána mii bistá uhcimusat 12 jagi ovddos guvlui, namalassii jagi 2029 rádjai.

Barggu organiseren

Finnmárkku ealáhusaid ja gealbbuid guovlluguovdasaš plána čuovvovaš organiserejuvvo lági mielde:

Mearrádusváldi: Fylkkadiggi

Stivrenjoavku: Fylkkalávdegoddi

Vásttolaš plána čuovvuleamis: Fylkkagielddirektevra

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuhedjjiid/-

oassádallijoavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás.

Mielváikkuheami lágideapmi

Mielváikkuhanoassádallit: Áigeguovdilis oassádallit/oassádallijoavkkut mielváikkuheapmái leat gielddat, guovlluráđit, gilišaddanstruktuvrrat, gielddaidgaskasaš plánakantuvrrat, Stáhtahálddašeaddji, suorgeeiseválddit, militeara bealuštus, Sámediggi, FeFo, boazodoallu, ealáhussearvvit ja birrasat mat leat čatnasan sámi ealáhusaide, ealáhusgárddit, ealáhussearvvit, oahppoguovddážat, UiT, Sámi allaskuvla, Innovašuvdna Norga Árttis, NAV, Norgga dutkanráđđi, NIBIO, energiijasuorgi, bargoeallima organisašuvnnat (oktan LO:in ja NHO:in), eaktodáhtolašvuoda, beroštusorganisašuvnnaid ja eará guoskevaš oassádallit.

Mielváikkuhanbuđaldeamit: Áigeguovdilis mielváikkuhanbuđaldeamit sáhttet ovdamearkka dihtii leat dálá arenaid geavaheapmi dahje ovddideapmi, vejolaččat ođđa arenaid ásaheapmi, guovlluguovdasaš plánaforum, bargobájit, árvalančoahkkimat ja vuorroságastallančoahkkimat.

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuheddjii/-oassádallijoavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás.

4. Finnmarkku nanusvuoda ja sitkatvuoda guovlluguovdasaš plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárku dárbbasa bajimuš stivrenreaiddu gearggusvuhtii, mii geahččala nannet fylkka sitkatvuodafámu ja Ollisgearggusvuoda. Guovlluguovdasaš plána plána- ja huksenlága mielde lea vuogas reaidu go eanet oassádallit hehttojit ovttasbargat čoavdit oktasaš áššečuolmmaid surggiid, hálddašandásiid ja gielddarájaid rastá. Dát guoská eandalii maiddái servodatsihkarvuhtii ja gearggusvuhtii.

Siviila servodaga sitkatvuolta lea deatalaš Norgga ollislaš návccaide hálddašit mánnggabealat áittagova. Finnmarkkui nu go riikii muđuige šaddá deatalaš ollašuhttit

Ollisgearggusvuodadieđáhusa váldojuksanáigumušaid, mii mearkkaša nannet servodaga sitkatvuoda dakkár siviilaservodaga bokte, mii lea ráhkkanan heahtái ja soahtái, mii vuostálastá mánnggabealat áitagiid ja mii doarju militeara ángiruššama. Ollisgearggusvuolta lea servodaga dáidu mobiliseret ja ovttastahttit iežas buohkanas veahkkeváriid seagáš riska- ja áittagova vuodul. Maŋŋil go Ruošša fallehii Ukraina guovvamánus 2021-2022 lea Eurohpá sihkarvuodapolitihkalaš dilli dramáhtalaččat nuppástuvvan. Finnmarkku sajádat Ruošša riikkarájás dagaha muhtin earenoamáš hástalusaid ja earenoamáš dárbbuid sakka garran ja eahpediehttevaš sihkarvuoda dilis. Stáhtalaš mánnggadáfot váikkuhangaskaomiid geavaheapmi ja Ruošša mihttodalli sturrodat norgalaš sihkarvuoda ektui váikkuhit olles Finnmarkku servodahkii.

Plána ulbmil lea lasihit Finnmárkku veahkadaga oadjebasvuoda ja riikkagottálaš dorvvolašvuoda dakko bokte ahte buoridit gearggusvuoda ja sitkatvuoda. Plána ulbmil lea nannet ja hukset servodatoassádalliid gaskavuodaid ja dahkat veahkadaga eambo didolažžan. Dat galgá veahkehit viidáseappot gárgedit guovlluguovdasaš ja báikkálaš ovttasbarggu giedahallat áittagova ja nannet gearggusvuoda, ja dasto viidáseappot gárgedit arenaid gos vuoruhit ja čadahit áŋgiruššamiid hástalusgova vuodul. Plána ulbmil lea veahkehit goalgijat stáhtalaš, guovlluguovdasaš ja báikkálaš oassádalliid oktasaš ja ollislaš ollái barggus konkrehta guovlluguovdasaš ja báikkálaš doaibmabijuiguin go guoská sitkadiš ja ollisgearggusvuhti.

Plánafáddáevttohusat

Finnmárkku nanusvuoda ja sitkatvuoda guovlluguovdasaš plána galgá čohkket joavkku, dihkáditi oktasaš háltti ja vuoruhit doaibmabijuid mat leat dárbbášlaččat dáláš sihkarvuodapolitihkalaš dilis ja áittagovas. Suorggit maid plána sáhtta giedahallat leat earret eará:

- Ásahit oktasaš ja ollislaš guovlluguovdasaš ja báikkálaš dilleipmárdusa
- Nannet guovlluguovdasaš ja báikkálaš ovttasdoaibmama gaskal eiseválddiid, priváhta suorggi, organisašuvdnaeallima ja veahkadaga
- Bargiid sihkarvuoda ja graderejuvvon guovlluguovdasaš ja báikkálaš gulahallama čielggadeapmi
- Guovlluguovdasaš ja báikkálaš plánačállosat ja veahkkevárreoppalašgeahčaldat
- Lágit mearridanvuodđosa riikkagottálaš eiseválddiide
- Ovttasbargu hálddašandásiid gaskkas ja gielddaid rastá
- Oahppat nubbi nuppis, juogadit vásihusaid, geavahit veahkkeváriid doarrásii, hárjehallat ovttas

Áigehorisonta

Plánii evttohuvvo 12 jahkásaš áigehorisonta, mii mearkkaša ahte plána doaibmá gitta jagi 2039 rádjai. Plánabargu álggahuvvo dakkaviđe go Fylkkadiggi lea mearridan guovlluguovdasaš plánastrategiija - Finnmárkku gárgedanplána njukčamánu 2025. Fylkkadiggi galgá mearridit plána njukčamánu 2027.

Barggu organiseren

Bargu Finnmárkku nanusvuoda ja sitkatvuoda guovlluguovdasaš plánain galgá organisererejuvvot ná:

Mearridanváldi: Fylkkadiggi

Stivrenjoavku: Fylkkalávdegoddi

Vásttolaš plána čuovvuleamis: Fylkkagielddadirektevra

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuheddiid/-oassádalliijoavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás

Mielváikkuheami lágideapmi

Mielváikkuhanoassádallit: Fylkkagearggusvuodaráđđi, Guovlluráđđi/gielddat

Mielváikkuhanbuđaldeamit: Geavahit dáláš arenaid, omd. fylkkagearggusvuodaráđđi ja guovlluráđđiid čoahkkimiid. Doallat temáhtalaš bargobájiid, árvalančoahkkimiid ja vuorroságastallančoahkkimiid.

Plána plánaprográmma oktavuodas hábmejuvvo loahpalaš lážus mielváikkuheddjiid/-oassádallihoavkkuid ja mielváikkuhanbuđaldemiid várás.

Digitála linjkat

[Totalberedskapsmeldingen — Forberedt på kriser og krig](#)

[Ollisgearggusvuodadieđáhus — Ráhkkanan heahtái ja soahtái]

Guovlluguovdasaš plánat mat jotkojuvvojit

Lea dárbu dárkkistit ja joatkit muhtin ođđaset áiggi guovlluguovdasaš plánaid ja plánabarggaid. Dat guoská čuovvovaš plánaide:

1. Finnmárkku čáhceguovllu čáhcehálddašanplána

Plána válddahus ja ulbmil

Romssa ja Finnmárkku čáhceregiovnna guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplána 2021-2027 mearriduvvui Romssa ja Finnmárkku fylkkadikkis juovlamánu 14. beaivvi 2021. Dan dohkkehii Dálkkádat- ja birasdepartemeanta golggoamánu 31. beaivv 2022. Finnmárku lea fylkkaid juohkima maŋŋil fas sierra čáhcehálddašanguovlu. Romssa ja Finnmárkku čáhcehálddašanplána dárkkistuvvo, ja šaddá Finnmárkku čáhceguovllu guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplánan. Guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplánat leat čadnojuvvon EU čáhcedirektiivii čáhceláhkaásahusa bokte, ja leat lágas mearriduvvon geatnegasvuodát. Danne dat dárkkistuvvo dán fylkkadiggeáigodagas. Lea deatalaš geahččat dán plána barggu eará guovlluguovdasaš plánaid ollái.

. Buorre čáhci lea ollu eanet go čáhci man olmmoš sáhtta juhkat. Sáhka čázis lea maidái sáhka astoáiggedoaimmain nugo guolásteamis ja gálašeamis, eallinkvalitehtas oktan mátkkoštanvejolašvuodaiguin johkaráiggiid ja vuotnaráiggiid ja ealáhusdoaimmain nugo turismmas, čáhcefámus ja guollebiebmamis. Buorre čáhcebiras mearkkaša lundui ahte lea sihke buhtes ja doarvái čáhci lussii, dápmohii, johkaguiskkiide ja eará ealániidda mat ellet čáhcadagain ja riddočáziin. Mii galgat sáhttit geavahit čázi seammás go mii fuolahit ahte čáhcebiras ja eallin čázis áimmahuššojuvvo. Čáhci mas lea buorre birasdilli lea vuodđun min guovllu boahttevaš servodatgárggiideapmái ja eallinkvalitehtii.

Guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplána ulbmil čáhceláhkaásahusa mielde ja plána- ja huksenlága mielde lea addit álkis ja čielga gova das movt mii háliidit hálldašit čáhceguovllu čáhcebirrasa ja čáhcevalljodagaid guhkes áiggi vuollai. Čáhceguovlluid hálldašanplána váldoulbmil lea fuolahit ahte čáhcebiras ja ekovuogádagat suodjaluvvojit ja geavahuvvojit

guoddinnávccalaš vuogi mielde. Mii gohčodit dan ollislaš ja ekovuogádatvuđot hálddašeapmin. Čáhci galgá hálddašuvvot ovttadahkan váris vutnii, ja mii galgat geahččat makkár buohkanas váikkuhusat oktiibuot leat buot surggiin mat geavahit ja váikkuhit čázi. Guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplána čilge movt min čáhci lea, makkár birasjuksanáigumušat mis leat čáhcái ja movt mii galgat juksat dáid birasjuksanáigumušaid.

2. Norgga-Suoma čáhceguovllu čáhcehálddašeami guovlluguovdasaš plána

Plána válldahus ja ulbmil

Romssa ja Finnmárkku fylkkadikkit mearriedje juovlamánu 14. beaivvi 2021 Norgga-Suoma čáhceguovllu guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplána áigodahkii 2021-2027. Dan dohkkehii Dálkkádat- ja birasdepartemeanta golggotmánu 31. beaivvi 2022. Dán plána válldahus ja ulbmil lea váldonjuolggaduslaččat seamma go Finnmárkku čáhceguovllu čáhcehálddašanplánasge. Guovlluguovdasaš čáhcehálddašanplánat leat čadnojuvvon EU čáhcedirektiivii čáhceláhkaásahusa bokte, ja leat lágas mearriduvvon geatnegasvuodát. Plána galgá danne dárkkistuvvot dán fylkkadiggeáigodagas. Lea deatalaš geahččat dán plána barggu eará guovlluguovdasaš plánaid ollái.

3. Finnmárkku guovlluguovdasaš fievrrádusplána

Plána válldahus ja ulbmil

Romssa ja Finnmárkku fylkkadikkit mearriedje guovlluguovdasaš fievrridanplána Finnmárkku várás 2024-2036 geassemánu 2023. Dát plána jotkojuvvo go dárbbasa dárkileappot heivehuvvot riikkagottálaš fievrrádusplánii ja guovlluguovdasaš plánastrategiija vuoruhemiide.

Finnmárkkus leat dievva vejolašvuodát, gos ássit duddjojít stuorra árvvuid ja servodaga gos lea buorre eallit. Fylkkagieldda rolla servodatgárgedeaddjin ollislaš fievrrádusvuogádaga bokte lea deatalaš positiiva ealáhus- ja servodatgárgedeapmái. Buorre manahahttivuohta ja siskkálidasstruktuvra leat dárbbaslaččat ássamii, ealáhusdoaimmaide, gearggusvuodacuggii ja Finnmárkku servodaga gárgedeapmái. Olbmot ja gálvvut galget johtit oadjebasat, ja Finnmárkkus galgá leat ođđaáigásaš fievrrádusvuogádat boahtteáigái. Buriid fievrrádusvuogádagaid váilun sáhtá dagahit ollašuitekeahtes potenciála, ulmmehis ássan- ja bargomárkaniid ja maid váikkuhit veahkadatgárggiideapmái nu ahte min gávpogat ja gilit eai šatta nu geasuheaddjin olbmuid ja ealáhusdoaimmaide doppe.

Fievrrádusplána ulbmil lea váikkuhit ahte ássiid ja ealáhusdoaimmaid manahahttivuođa, johtaleami ja johtolatdorvvolašvuoda dárbbut váldojuvvojít vuhtii. Dát guoská oanehisáigásaš ja guhkesáigásaš dárbbuide oažžut buoret fievrrádusčovdosiid, manahahttivuođa ja ulbmillaš ássan- ja bargomárkanguovlluid. Siskkálidasstruktuvra galgá čatnat Finnmárkku lagabut oktii ja dahkat vejolažžan šaddat ja gárggiidit dorvvolaš, beaktilis, diehttevaš ja guoddinnávccalaš fievrrádusvuogádaga bokte. Guovlluguovdasaš fievrrádusplána 2024- 2036 bajimuš ulbmil lea «dorvvolaš ja diehttevaš fievrrádusvuogádat mii láhčá dilálašvuodaid servodatgárgedeapmái ja buorre eallimii».

4. Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasiid guovlluguovdasaš plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasiid guovlluguovdasaš plána 2017-2027 mearriduvvui jagi 2017, muhto das ii leat goassege leamaš dakkár doaibmaprográmma maid plána- ja huksenláhka gáibida. Danne plána ii ollašuite dál plána- ja huksenlága gáibádusaid, ja danne dat ii leat doaibmilis stivrendokumeanta fylkkagildii guovlluguovdasaš plánaeiseváldin. Danne seahtá farggamusat álkít ođasmahttit ieš plána ja ráhkadit doaibmaplána plána- ja huksenlága mearrádusaid mielde. Danne seahtá manjdit plánaáigodaga vel ovttain fylkkadiggeáigodagain mii bistá jagi 2032 rádjai. Plána ođđa namma šaddá dalle: Finnmárkku kulturmuittuide ja kulturbirrasiid guovlluguovdasaš plána 2017-2032.

Plána ulbmil; Sámediggi ja Finnmárkku fylkkagielda bohtet ovttaide ovttá plánain, mii galgá leat vuodusin ollislaš hálddašeapmái ja viidáseappot gárgedeapmái ovttasbarggu gaskal Sámedikki, fylkkagielda, gieldaid ja eará oasálaččaid mat hálldašit ja gaskkustit kulturmuittuid Finnmárkkus. Sámedikkis ja Finnmárkku fylkkagieldas leat guhkes ja buorit vásihusat bálddalas hálddašeamis, ja dát plána addá vejolašvuoda buorebut beavttálmahttit ja čielggadit ovddasvástádussurggiid. Kulturmuittuid ja kulturbirrasiid guovlluguovdasaš plána galgá addit buohkanas oppalašgeahčaldaga fylkka kulturmuitosuodjalusa dili ja hástalusaid birra, ja konkretiseret maid fertešii dahkat vai juksá iežas meroštallan juksanáigumušaid ja riikkagottálaš ulbmiliid kulturmuitosuodjaleami dáfus.

5. Finnmárkku dálkkádahkii seatnama guovlluguovdasaš plána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmárkku dálkkádahkii seatnama guovlluguovdasaš plána lea ráhkaduvvomin. Romssa ja Finnmárkku fylkkadikkít mearridedje dán plána plánaoprográmma geassemánus 2023. Plánaoprográmma ovdánanplána mielde galgá fylkkadiggi dohkkehit dálkkádahkii seatnama plána geassemánus 2025. Dán plána ovdáneapmi lea manjonan, ja meroštuvvon mearridanáigemuddu lea biddjojuvvon geassemánnui 2026.

Finnmárkkus leat hástalusat dálkkádatrievdamiid, luondduhálddašeami ja energiijádárbbuid dáfus. Dálkkádatrievdamiid váikkuhusat leat oahppásat ja mielddisbuktet earret eará máilmmiviidosaš liegganeami, áhttáma suddama, luonddušláddjivuoda manaheami ja ekovuogádaga eahpediehttevaš riev dama. Báikegottis vásihit dálkkádatrievdamiid go mearehisdálke-, uđas- ja dulvevárat lassánit. Min eallinvuogis ja dain maiguin mii galgat iehčamet ealihit lea lagas oktavuolta fylkka lundui. Nu leage luondu deatalaš vuodus min kultuvrralaš ja sosiála identitehtii. Ovddos guvlui lea dárbbášlaš áimmahuššat dan rašes ja hui mávssolaš luonddu, ja dálkkádatrievdamiid ráddjendoaibmabijut šaddet min áiggi deatalaččamus bargamuššan. Juos mii galgat lihkestuvvat seatnamiin, de fertet fuolahit ahte geahpedit dálkkádatgássaluoitimii, heivehit iehčamet dálkkádatrievdamiidda ja suodjalit luonddušláddjivuoda.

Lea deatalaš ahte bargu dáinna plánain gehččojuvvo eará plánaid ráhkadeami ollá, earenoamážit areálagárgedan- ja energiijaváraiduhttinplánaid ollái ja nuppe gežiid.

Dálkkádahkii seatnama plána ulbmil lea buoridit fylkka cuokka birgehallas dálkkádatriveddamiiguin ja veahkehit Finnmarkku ássiid ja servodaga buorebut áddet, ráhkanit ja gieđahallas dálkkádatriskka. Dálkkádahkii seatnama plána galgá veahkehit jođálmahttit molsašuvvama uhccánluoiti servodahkii mii čovdosiid bokte mat geahpidit dálkkádatgássaluoitimiiid, mii vuhtiiváldá dálkkádahkii seatnama heiveheami, seailuha luonddušláddjivuoda ja seammás láhčá dili elešis servodagaide. Plána galgá vuhtiiváldit buot golbma guoddinnávccalašvuoda oli; biraslaš, sosiálalaš ja ekonomalaš oli.

6. Finnmarkku guovlluguovdasaš bibliotekaplána

Plána válddahus ja ulbmil

Finnmarkku guovlluguovdasaš bibliotekaplána 2024-2036 lea ráhkaduvvomin. Plána lea leamaš gulaskuddamis. Dat mii vel lea báhcán lea ráhkadit doaimmahanprográmma plánii. Vurdojuvvo ahte fylkkadiggi dohkkeha plána gieđat 2025.

Bibliotekat meroštallojuvvojit norgalaš servodaga ja Finnmarkku báikegottiid vuodđogeađgin. Dat leat mielde duddjomin lohkan kultuvrra sihke mánáide, nuoraide ja rávesolbmuide. Girjerádjosat addet ássiide nuvttá vejolašvuoda háhkat dieđu ja máhtu, vejolašvuodaid muosáhit kultuvrra, ja dat leat almmolaš ja fáttmasteaddji deaivvadanbáikkid gos olles veahkadat sáhtta háleštit ja digaštallat. Sii leat mielde gárgedeamen báikkálaš servodagaid ja demokratijja.

Plána ulbmil lea oainnusmahttit girjerádjosiid potenciála ja čielggasmahttit Finnmarkku girjerádjosiid diđolaš gárgedeami.

Guovlluguovdasaš plánat mat dađistaga loahpahuvojit

Guovlluguovdasaš plánaid guorahallan čájeha ahte lea dárbu dađistaga loahpahit guovlluguovdasaš plánaid mat vuodđuduvvet boarásmuvvan dihtui ja máhttui ja mat eai deavdde plána- ja huksenlaga gáibádusaid. Dát guoská Finnmarkku guovlluguovdasaš bieggafápmoplánii 2013-2025 ja Finnmarkku guovlluguovdasaš gealboplánii 2016-2028.

1. Finnmarkku guovlluguovdasaš bieggafápmoplána

Finnmarkku guovlluguovdasaš bieggafápmoplána 2013-2025 mearriduvvui 2012:s. Lea dáhpáhuvvan ollu bieggafámu dáfus dan rájes go plána ráhkaduvvui. Lea dárbu oažžut ođasmahttojuvvon dieđu ja máhtu dán suorggis, ja lea dárbu čuovvulit daguid bokte. Dán plána doaibmaprográmma ii leat leamaš molsojuvvon dan áiggi rájes mii lei ovdal go fylkkat ovttahttojuvvojedje. Danne plána ii ollašuite plána- ja huksenlaga gáibádusaid. Finnmarkku plánadárbbu geahčadeapmi čájeha ahte áššečuolmmaid mat čatnasit bieggafápmui lea dárbu geahččat stuorát oktavuodas. Lea dárbu buhtadit bieggafápmoplána guovlluguovdasaš plánain mas lea viiddiduvvon perspektiiva energiija hárrái, namalassii energiijavaráiduhttima guovlluguovdasaš plánain.

Dán vuodul sáddejuvvo Finnmarkku guovlluguovdasaš bieggafápmoplána fámohtinevttohus gulaskuddamii dainna ulbmiliin ahte dahkkojuvvo formálalaš mearrádus fámohttit plána.

2. Finnmárkku gealbbuid guovlluguovdasaš plána

Finnmárkku gealbbuid guovlluguovdasaš plána 2016–2028 mearriduvvui jagi 2015, muhto das ii leat goassege leamaš doaimmahanprográmma go plána- ja huksenlága gáibida. Danne plána ii ollašuite plána- ja huksenlága gáibádusaid ii ge dat leat doaibmi stivrendokumeanta fylkkagildii guovlluguovdasaš plánaeiseváldin. Lea dáhpáhuvvan ollu gealbbu fáttá hárrái dan rájes go plána dohkkehuvvui, sihke mii guoská diehto- ja máhttogárgedeapmái ja dán suorggi lágaid rievdadeapmái. Finnmárkku plánadárbbu geahčadeapmi čájeha ahte lea dárbu geahčadit áššečuolmmaid mat čatnasit gealbbuide ealáhusgárgedeami oktavuodas. Lea dárbu buhtadit gealboplána ealáhusaid ja gealbbuid guovlluguovdasaš plánain. Gealbu fáddán váldojuvvo danne vuhtii ja šaddá oassin Ealáhusaid ja gealbbuid guovlluguovdasaš pláνας.

Dán vuodul sáddejuvvo Finnmárkku guovlluguovdasaš gealbbuid plána fámohtinevttohus gulaskuddamii dainna ulbmiliin ahte dahkkojuvvo formálalaš mearrádus fámohttit plána.

Guovlluguovdasaš plánat mat nohket

Romssa ja Finnmárkku ovddit guovlluguovdasaš plánastrategiijas 2020–2024 mearriduvvui ráhkadit dásseárvosaš eallineavttuid ja buorre eallinkvaliteahta ja guovlluguovdasaš guovlluguovdasaš plána ja kultuvrra, valášallama ja eaktodáhtolašvuoda plána. Dát bargu ii leat iešguđetlágan sivaidd geažil goassege álggahuvvon. Mearrádus ráhkadit plánaid dahkkojuvvui dalle go Finnmárku ja Romsa ledje ovttahttojuvvon. Danne árvvoštallojuvvojedje dat eará hástalusgova ektui ja plánabarggu eará čađaneavttuid vuđul. Dán vuodul bissehuvvo sihke dásseárvosaš eallineavttuid ja buorre eallinkvaliteahta guovlluguovdasaš plána ja kultuvrra, valášallama ja eaktodáhtolašvuoda guovlluguovdasaš plána.

Gielddaidgaskasaš plánat

1. Várjjaga riddoavádatplána

Várjjaga riddoavádatplána lea gielddaidgaskasaš plánaovttasbargu Máttá- Várjjaga, Unjárgga, Čáhcesullo ja Várggáid gielddaid gaskkas. Dát plána ráhkaduvvo gielddalaš areálaplánan, oktiibuot njeallje gielddaoasseplánan. Das lea stivrenjoavku mas leat mielde politihkalaš áirasat, ja dasa lassin lea das hálldahuslaš bargujoavku. Máttá-Várjjaga gielddas lea leamaš prošeaktaovddasvástádus dán pláνας. Finnmárkku riddoplána lea ain ráhkaduvvomin. Stivrenjoavku dohkkehii plánaprográmma juovlamánu 10. beaivvi 2020. Dán plána ovdáneapmi lea maŋŋonan. Dat galggai plánaprográmma ovdánanplána mielde leat dohkkehuvvon njukčamánu 2022.

Várjjaga riddoavádatplána ulbmil lea ráhkadit gielddaid mearraareálaid ollislaš plána ja diehto- ja máhtovuđot hálldašanreaiddu gielddaide. Plánabarggus galget ráhkaduvvot guhkesáigásaš rámmat riddoguovlluid guoddinnávccalaš areálageavaheapmái, hálldašeapmái ja árvoloktemii. Plánaproseassa bokte galgá láhččojuvvot dilli diehto- ja máhttogárgedeapmái ja vásihuslonohallamii guoskevaš gielddaid gaskkas vai lea vuodas

boahhtevaš ovttasbargui areálageavaheami hárrái Várjjaga riddoguovllus. Riddoavádatplána galgá šaddat juridihkalaččat geatnegahtti plánan gielddaplánadásis.

Lea deahtalaš ahte dán plána bargu gehččojuvvo fárrolaga eará guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánaid ráhkademiin. Dát guoská earenoamážit plánaide main leat areálačanastusat.

2. Finnmárkku riddoplána

Finnmárkku riddoplána lea gielddaidgaskasaš plánaovttasbargu Deanu, Bearalvági, Báhcavuona, Gámgaviikka ja Láhpi gielddaid gaskkas. Plána lea ráhkaduvvomin, ja plánaoprográmma lea leamaš gulaskuddamis, ja áigemearri lea borgemánu 30. beaivvi 2024. Plánaoprográmma mearriduvvo dasto buot gielddastivrraid seammalágan mearrádusaiguin. Prošeavtta jođiha Finnmárkku fylkkagiela, ja das lea gielddaidgaskasaš plánalávdegoddi mas leat mielde politihkalaš áirasat ja hálddahušlaš bargujoavku. Plánas leat earret eará fáddán mátkeealáhus, akvakultuvra, guolásteapmi, hápmanguovllut, mássáid gurren ja olgunastineallin.

Dál vásihit riddogielddat lassáneaddji deaddaga ja ahte eambbosat beroštit riddoguovlluin. Dát bohciidahtta riidduid ealáhusaid ja suodjaleami, gielddaid, iešguđet ealáhusberoštusaid ja iešguđetge suorgeeiseválddiid gaskii. Finnmárkku gielddain leat boarráset ja áigahaš plánat, ja dábálaččat plánat eai leat heivehuvvon mearraealáhusaid vurdojuvvon lassáneapmái ja doaimmaide.

Oassálastima bokte prošeaktii ožžot gielddat ruhtadeami ja digitála kártačovdosiid. Prošeakta lea mielde oččodeamen áigái arena gos mii sáhttit oahppat, čoavdit riidduid ja dustet hástalusaid mat gusket plánemii meara hárrái, mii sáhtta leat mielde álkidahttimin plánema.

Lea deahtalaš ahte dán plána bargu gehččojuvvo fárrolaga eará guovlluguovdasaš ja gielddalaš plánaid ráhkademiin. Dát guoská earenoamážit plánaide main leat areálačanastusat.

Fylkkagielddalaš plánadokumeanttat

Guovlluguovdasaš strategijjat

Lassin guovlluguovdasaš plánaide plána- ja huksenlága mielde, ráhkada fylkkagiela dávjá maiddá guovlluguovdasaš strategijjaid ja iešguđetlágan doaibmaplánaid guovlluguovdasaš gárgedeapmái mat eai čuovo namahuvvon lága. Fylkkagielddas lea leamaš árbevierru čielggadit gažaldaga guovlluguovdasaš strategijjaid hárrái go guovlluguovdasaš plánastrategijja mearriduvvo. Dát lea dán háve välljejuvvon eret ja vuosttažettiin danne go lea dárba leat čielggas dan dáfus ahte Finnmárkku gárgedanplána ii leat fylkkagieldda gárgedanplána, muhto dat ferte leat plánareaidu man eaiggátvuohta lea maiddá organisašuvnna olggobealde mas mánga oassádalli leat sorjavaččat buorre ovttasbarggus vai lihkestuvvet ulbmiliiguin.

Guovlluguovdasaš strategijjat eai nappo leat čadnojuvvon plána- ja huksenláhkii eaige leat čadnojuvvon lága gáibádusaide proseassa ja sisdoalu hárrái. Dát plánatiipa ráhkaduvvo go fylkkagiela dárbbáša dihkádut iežas háliidan háltti dihto politihkkasurggiin, almmá geatnegahtekeahhtá eará oassádalliid go fylkkagieldda iežas. Dat geavahuvvo go fylkkagielddas alldes leat dárbbášaš reaiddut čađaheapmái. Guovlluguovdasaš strategijja seahtá dattetge fátmastit olggobeale oassádalliid ja buvttihit ovttasbarggu ja

ovttasdoaibmama iešguđet dásiid.

Guovlluguovdasaš strategiiat válddahit fylkkagiella barggu heivehit áŋgiruššamiid servodatgárgedeami strategalaš háltái mii Finnmárkku gárgedanplána lea dihkáduvvon. Guovlluguovdasaš strategiiat fertejit hábmejuvvot gustojeaddji guovlluguovdasaš plánastrategiija ja guovlluguovdasaš plánaid mielde. Vejolaš guovlluguovdasaš strategiiat fertejit mearriduvvot sierra politihkalaš mearrádusaid bokte guovlluguovdasaš dásis.

Finnmárkku fylkkagiella meannuda guovlluguovdasaš strategiija barggu sierra áššis mannil go gárgedanplána lea mearriduvvon. Dan oktavuođas mearriduvvo makkár guovlluguovdasaš strategiiat galget ráhkaduvvot ja makkár fáttáide dahje politihkkasurggiide galget strategiiat ráhkaduvvot.

Plánaoppalašgeahčaldat

Dát kapihtal galgá sisdoallat vuoruhuvvon guovlluguovdasaš plánaid oppalašgeahčaldaga mat galget ráhkaduvvot dán áigodagas. Dasa lassin dat sisdoallá oppalašgeahčaldaga mii čájeha gielddaidgaskasaš plánaid mat leat ráhkaduvvomin, ja maid guoskevaš gielddaid gielddastivrrat loahpalaččat galget mearridit.

Guovlluguovdasaš plánat

Pláanamahus	Dilli	Ođđa mearrádus	Mearkkašeapmi
Finnmárkku areálagárgedeami guovlluguovdasaš plána	Ođđa plána	Ođđa plána	
Finnmárkku energijavaráiduhttima guovlluguovdasaš plána	Ođđa plána	Ođđa plána	
Finnmárkku ealáhusaid ja gealbbuid guovlluguovdasaš plána	Ođđa plána	Ođđa plána	
Finnmárkku dávggasvuoda ja sitkatvuoda guovlluguovdasaš plána	Ođđa plána	Ođđa plána	Ođđa namahus
Finnmárkku čáhceguovllu čáhcehálddašeami guovlluguovdasaš plána 2022-2027	Gustojeaddji plána	Dárkkistuvvo	Láhkageatnegahttojuvvon plána
Norgga-Suoma čáhceguovllu čáhcehálddašeami guovlluguovdasaš plána 2022-2027	Gustojeaddji plána	Dárkkistuvvo	Láhkageatnegahttojuvvon plána
Finnmárkku guovlluguovdasaš fievrrádusplána 2024-2036	Gustojeaddji plána	Jotkojuvvo	
Finnmárkku kulturmuittuid ja kulturbirrasiid guovlluguovdasaš plána 2017-2032	Gustojeaddji plána	Jotkojuvvo	Ođđa loahpahanjahki: 2032
Finnmárkku dálkkádahkii seatnama guovlluguovdasaš plána	Ráhkaduvvomin	Plánabargu jotkojuvvo	Ovddit plánastrategiijas

Finnmárkku guovlluguovdasaš bibliotekaplána	Ráhkaduvvomin	Plánabargu jotkojuvvo	Ovddit plána-strategiijas
Finnmárkku bieggafámu guovlluguovdasaš plána 2013-2025	Gustojeaddji plána	Loahpahuvo dađistaga	Gihppejuvvo Energiijavarái-duhttima guovlluguovdasaš plánii
Finnmárkku gealbbu guovlluguovdasaš plána 2016-2028	Gustojeaddji plána	Loahpahuvo dađistaga	
Romssa ja Finnmarkku dásseárvosaš eallineavttuid ja buori eallinkvalitehta guovlluguovdasaš plána	Álggatkeahttá	Nohká	Ovddit plána-strategiijas
Romssa ja Finnmarkku kultuvrra, valáštallama ja eaktodáhtolašvuoda guovlluguovdasaš plána	Álggatkeahttá	Nohká	Ovddit plána-strategiijas

Gielddaidgaskasaš plánat

Pláanamahus	Dilli	Ođđa mearrádus	Mearkkašeapmi
Várjjaga riddoavádatplána	Ráhkaduvvomin		Mearriduvvo gielddalaččat
Finnmárkku riddoplána	Ráhkaduvvomin		Mearriduvvo gielddalaččat